

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

FARMINGTERAPIE A JEJÍ VLIV NA KLIENTA

Bakalářská práce

Autor: Pavla Valentová

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslava Eisertová

Datum odevzdání práce: 11. 5. 2009

ABSTRAKT

Farmingtherapie a její vliv na klienta

Autorka si na základě osobního zájmu vybrala problematiku farmingtherapie. Název bakalářské práce je Farmingtherapie a její vliv na klienta. Hlavním tématem textu je tedy farmingtherapie, jakožto zvláštní forma zooterapie, která je realizována prostřednictvím práce s hospodářskými zvířaty. Jedná se především o práci v přímém kontaktu se zvířaty, ale také o celý proces ošetřování a chovu zvířat, a to většinou nejen jednoho druhu a jednoho plemene. Farmingtherapie je považována za jeden z velmi vhodných a účinných prostředků integrace.

V teoretické části se autorka zabývá poměrně detailním rozбором daného druhu zooterapie. Jelikož je farmingtherapie značně širokou disciplínou a lze ji provozovat v mnoha obměnách a variacích, bylo nutné podrobně popsat její druhy, formy a možnosti, které skýtá jak klientům, tak lidem kteří farmingterapii provozují. Jedna z kapitol je věnována také možnému využití farmingtherapie v praxi. Podle názoru autorky může mít tato disciplína pozitivní přínos jak pro své klienty, tak pro společnost jako celek. Zájemci o farmingterapii se v teoretické části mohou seznámit s tím, jak konkrétní terapeutická činnost probíhá, jaké jsou vhodné druhy zvířat, jaká je cílová skupina klientů atd. Stranou autorčina zájmu nezůstaly ani organizace, které provozují farmingterapii v zahraničí.

Cílem výzkumné části bakalářské práce bylo oslovení co největšího počtu organizací v ČR, které se farmingterapií zabývají, či ji poskytují a prostřednictvím e-mailového dotazování také zmapovat využívání farmingtherapie v České republice. Organizacím, které nějaký druh farmingtherapie ve své práci využívají, byl zaslán dotazník, který zjistil rozsah, způsob a úroveň realizace farmingtherapie. Získané výsledky prokázaly, že farmingtherapie má na klienty pozitivní vliv a jsou s jejím provozováním spokojeni jak klienti, tak její provozovatelé. Farmingtherapie je v České republice poměrně novým a neznámým oborem, a proto nebylo překvapením, že dotazník také odhalil velké mezery v informovanosti

o farmingterapii, o možnostech školení a dalšího vzdělávání odborných pracovníků a o metodách a zoterapeutických postupech obecně. I z tohoto důvodu autorka směle předpokládá, že bakalářská práce poslouží jako ucelený informační materiál nejen pro praktikující zoterapeuty, ale také pro širokou veřejnost a odborníky v práci s klientem.

ABSTRACT

Farmingtherapy and Its Influence on the Client

Inspired by her personal interest, the author chose farmingtherapy as the central topic of her bachelor thesis. Its title is “Farmingtherapy and Its Influence on the Client”. The main theme of the work is farmingtherapy as a special form of zootherapy which is conducted through work with farm animals. It includes not only work in direct contact with the animals but also the whole process of caretaking and breeding – and usually not only of one kind or breed. Farmingtherapy is considered a very suitable and effective way of integration.

In the theoretical part, the author focuses on a relatively detailed analysis of the given type of zootherapy. As farmingtherapy is quite a broad discipline and can be performed in many modifications and variations, it was necessary to describe in detail its types, forms and the possibilities it opens up not only for the clients but also for those who practise this kind of therapy. One of the chapters deals with ways of practical use of this approach. In the author’s opinion, this technique can have a positive contribution not only in the lives of the clients but also in the life of the whole society. Those interested in farmingtherapy can learn in the theoretical part about the concrete procedures of this therapy, suitable kinds of animals, the target group of clients etc. The author also mentions foreign organizations focusing on farmingtherapy.

The aim of the practical part of the bachelor thesis was to contact a maximum number of organizations in the Czech Republic that focus on or offer farmingtherapy, and through email questionnaires asses the extent of use of this method in our country. Organizations using some kinds of farmingtherapy in their work were sent a questionnaire which was to ascertain the extent, method and level of the realization of this method. The obtained results revealed that farmingtherapy has a positive influence on the clients and that both clients and organizers were satisfied with its effects. In the Czech Republic, farmingtherapy

is still a relatively new and unknown field. Therefore, it came as no surprise that the questionnaires showed large gaps in general awareness regarding this method, possibilities of further education of therapists specializing in this field as well as methods and techniques of zootherapy in general. These are only some of the reasons why the author supposes that her bachelor thesis could serve as a comprehensive source of information for practicing zootherapists as well as for the general public and become a source of inspiration for therapists working with their clients.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Farmingterapie a její vliv na klienta vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne: 11. 5. 2009

podpis:

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Jaroslavě Eisertové za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady, podněty a připomínky, stejně jako za čas, který mi věnovala.

OBSAH

ÚVOD	8
1 SOUČASNÝ STAV DANÉ PROBLEMATIKY	12
1.1 Dějiny soužití člověka se zvířaty	13
1.2 Terminologie v zooterapii	15
1.2.1 Zooterapie	15
1.2.2 Přínos zooterapie	16
1.2.3 Definice typů zooterapie dle metody	17
1.2.4 Formy zooterapie v rámci AAA, AAT, AAE	23
1.2.5 Další specifické formy	24
1.2.6 Forma AACR	25
1.2.7 Kombinované a návazné činnosti	25
1.2.8 Zooterapie dle zvířecího druhu	26
1.2.9 Zastřešující organizace v zooterapii	27
1.2.10 Konference o zooterapiích probíhající v České republice	30
1.3 Farmingterapie, farming therapy – „terapie prací na farmě“	31
1.3.1 Farmingterapie v praxi	32
1.3.2 Průběh farmingterapie	33
1.3.3 Vhodné druhy zvířat	34
1.3.4 Výchova a příprava zvířat	35

1.3.5 Pravidla práce se zvířaty	36
1.3.6 Cílová skupina klientů	37
1.3.7 Psychologické aspekty práce	37
1.3.8 Podmínky a pravidla realizace farmingterapie	39
1.3.9 Působení aktivity, co ovlivňuje; evaluace a objektiv. výsledků	41
1.4 Využití farmingterapie v zahraničí – Green Chimneys	42
2 CÍL PRÁCE	44
2.1 Cíl práce	44
3 METODIKA VÝZKUMU	45
3.1 Použité metody a techniky výzkumu	45
3.2 Charakteristika výzkumného souboru	45
4 VÝSLEDKY	47
4.1 Základní údaje o zařízeních, pozorování	47
4.2 Tabulky s výsledky dotazníků	75
5 DISKUZE	84
6 ZÁVĚR	89
7 SEZNAM POUŽITÝCH ZROJŮ	91
8 KLÍČOVÁ SLOVA	97
9 PŘÍLOHY	98

ÚVOD

motto: „Lidé potřebují zvířata, zvířata potřebují lidi“

S úvodní větou, která otevírá mou bakalářskou práci, bude jistě naprostá většina lidí souhlasit. Avšak pouze málo jedinců se pozastavuje nad faktem, že zvířata se z našich životů poněkud vytrácí. Dnešní děti znají klokany, žirafy či slony, ale s pojmenováním obyčejné kozy, krávy nebo ovce již mají značné problémy. Zvířata jsou dnes často brána jako něco exotického, něco, co je vně našich životů a nijak s námi nesouvisí. Osobně tuto skutečnost nechápu a nerozumím jí. Sama jsem vyrůstala na vsi, tedy v každodenním kontaktu se zvířaty a vím, jakou lásku a péči může být schopen člověk zvířatům poskytnout a jakými pozitivy je odměněn.

O možnostech využití psů a koní pro léčebné a rehabilitační účely již existuje relativně široká literatura. Psi a koně si tuto pozornost bezpochyby zaslouží, avšak ostatní zvířata a zvláště ta hospodářská jsou poněkud opomíjena. Má práce, která nese název: „Farmingterapie a její vliv na klienta“, by měla tento dluh vůči hospodářským zvířatům alespoň částečně napravit. I ony mají totiž na člověka velmi pozitivní vliv a mohou ho v mnohém obohatit. Už samotný pojem farmingterapie je velmi málo známý a lidé si pod ním nedokáží představit nic konkrétního. Také v odborné literatuře je užíván velmi sporadicky. Bakalářská práce by měla nejen tento pojem vysvětlit a dát mu konkrétní obsah, ale také přinést základní informace pro zájemce o tento obor.

První část práce pojednává o historii soužití člověka a zvířete. Pojem zooterapie, jehož je farmingterapie součástí, vymezuje teoreticky a poté se věnuje samotné farmingterapii. Ve výzkumné části jsem se zaměřila na konkrétní zařízení, která v této oblasti již řadu let úspěšně působí. Prostřednictvím

dotazování a zúčastněného pozorování jsem se pokusila zmapovat provozování farmingterapie v České republice. Otázky byly koncipovány tak, aby přinášely čtenáři práce zcela konkrétní informace týkající se provozování farmingterapie v organizacích poskytujících sociální služby nebo jiné aktivity v rámci problematiky.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Dějiny soužití člověka se zvířaty

Využívání zvířat pro nejrůznější druhy pomoci člověku je stejně staré jako domestikace. O prvenství v tomto ohledu soupeří pes a koza (Lacinová, 2007).

Již od počátku existence člověka jako biologického druhu spolu žijí zvířata a člověk bok po boku, je tedy zřejmé, že se po tisíciletí jejich soužití mezi nimi vytvořil pevný vztah (Robinson, 1995).

Od počátků lidstva byla zvířata důležitým pomocníkem při opatrování potravy, zajišťovala člověku přesun z místa na místo a v mnoha případech také ztělesňovala různá božstva (Robinson, 1995). Příkladem toho, jak byla uctívána některá zvířata v různých náboženstvích, mohou být kočky v Egyptě. (Vojtěchovský, 2003). Pokud se obracíme do minulosti a promítáme si existenci zvířat v životě člověka, dojdeme k závěru, že zvíře sloužilo jako dopravní prostředek, zdroj potravy nebo pomáhalo člověku v zemědělství. V mnohých rozvojových zemích světa tento pohled na využití zvířat dosud přetrvává. V rozvinutých zemích můžeme již pozorovat změnu tohoto postoje. Zvířata jsou sice stále užívána jako zdroj potravy, ale i tento zažitý koncept postupně ustupuje. Chování zvířat jako společníků je v současné době především záležitostí měst, ale výzkumy prokázaly, že ani v dávných dobách nebyla zvířata chována pouze jako zdroj obživy, ale plnila i určitou společenskou funkci (Robinson, 1995).

Nejstarší důkazy, které naznačují soužití psa a člověka jsou z doby asi před 30 000 lety. Nálezy z hrobky v severním Izraeli staré 12 000 let dokazují, že pes zde byl chápán spíše jako společník. Fakt, že podle nálezu ruka člověka spočívala na psovi, ukazuje na to, že takovýto způsob pohřbu zdůrazňoval vztah obou bytostí (Robinson, 1995). Při terapeutickém využití se přikládali malí psíci na nemocná místa. Tato metoda byla ve středověku běžným a oblíbeným způsobem léčby revmatismu. První písemné zmínky o takovémto použití zvířat

coby doplňkové terapie pro zdravotně postižené spadají do 9. století a jsou z Belgie (Integrační centrum Zahrada, 2008).

Chov zvířecích miláčků domorodci popisovali kolonisté v Novém světě v 16. a 18. století. Tento vztah mezi člověkem a zvířetem tehdejší Evropané obvykle zesměšňovali, což ukazuje, že v Evropě byl v oné době pevný vztah mezi člověkem a zvířecím společníkem vzácný. „Zvíře dělá srdci dobře“, to jsou slova básníka Waltera von Vogelweide. V dané době se však s touto jeho myšlenkou evropské lidstvo zdaleka neztotožňovalo (Fischer 2003). V Evropě 16. a 17. století nebylo chování domácích mazlíčků zdaleka běžnou záležitostí. Pokud se takový případ objevil, mohl být dokonce použit jako důkaz v procesech s čarodějnicemi. Šlechta přitom v té době některé domácí mazlíčky chovala. Jednalo se převážně o zpěvné ptáky v klecích a psy. Vžitá představa, že chování domácích zvířat jako společníků je výsadou pouze šlechty, má dlouhé trvání. Se zvířecími miláčky jsou vyobrazeni jak faraoni na nástěnných egyptských malbách, tak šlechta ve starém Římě a Řecku. V Číně si získali psi velkou oblibu čínských císařů ve 12. století, tato záliba v psí společníky došla tak daleko, že v 18. století krmily štěňata císařské kojné a péči o dospělé psy zajišťovali palácoví eunuši. V běžné čínské populaci si však chov psů jako domácích mazlíčků oblibu nezískal. Psi byli určeni k lovu, k hlídání majetku a jednu skupinu tvořili psi určeni ke konzumaci (Robinson, 1995). V 19. a 20. století byla zvířata jako pes, kočka, potkan, králík, krysa nebo morče zneužívány vědou pro základní a farmakologický výzkum. Člověk si pro svou potřebu vyčlenil různé typy zvířat. Výsledkem je například 4000 generací psů, kteří se životu s člověkem přizpůsobují (Vojtěchovský, 2003). V současné době se postoje ke vztahu zvířat a lidí v různých oblastech liší. Dobře známý je příklad Indie a její vztah ke krávi jako posvátnému zvířeti. Nejen že je zakázáno krávy zabíjet a konzumovat, ale nesmí se omezovat ani jejich volný pohyb. V západních zemích je chov krav výhradně užitkovou záležitostí. Krávy zde slouží k produkci mléka, masa a kůže. Opačná situace je ve zmíněných oblastech v postavení psů a koček. Zatímco na západě jsou chováni psi a kočky jako domácí mazlíčci, v muslimských zemích

jsou považováni za „špinavé“ a na Dálném Východě dokonce slouží jako zdroj potravy. Chov zvířat jako domácích mazlíčků je v rozvinutém světě spíše záležitostí městského obyvatelstva, které chová tyto zvířata spíše pro radost než pro zisk. Fakt, že si mnohdy vytváříme s těmito zvířaty složité a těsné vztahy svědčí o tom, že spojení člověka a zvířete nemusí naplňovat pouze ekonomické potřeby, popřípadě potřeby přežití (Robinson, 1995).

V roce 1792 byl quakery v Anglii založen ústav, který si kladl za cíl pečovat o duševně nemocné, a to zcela novým způsobem než bylo do té doby obvyklé. Klinika opustila vězeňský způsob péče o nemocné a své pacienty se snažila léčit novým aktivizujícím způsobem (Integrační centrum Zahrada, 2008). Pacienti se starali o malá zvířata konkrétně o drůbež a králíky a také o menší zahrádku. Z doby před 200 lety pochází doporučení mnichů z kláštera v Yorku, že „nemocnému na těle i na duchu pomáhá motlitba a zvíře“. Léčebných účinků psů, koček, ovcí a koz, ke kterým se o rok později přidali také ptáci a koně, využívalo centrum pro epileptiky v německém Bethelu. Toto zařízení vzniklo v 19. století a po modernizaci a rozšíření funguje dodnes. První zprávy o používání zvířat v nemocnicích jsou z USA. V roce 1919 se zde začali psi využívat jako „kamarádi ke hrám“ (Lacinová, 2007).

Jelikož neznáme jejich funkci, můžeme pohlížet na pravidelnou přítomnost psů v ordinacích psychoanalytiků Freuda a Sullivana pouze jako na zajímavost (Integrační centrum Zahrada, 2008).

Psi se uplatnili také v moderních dějinách válečnictví a to již v Napoleonově armádě, kde vyhledávali raněné. Tyto psy bychom mohli z dnešního pohledu označit za předchůdce dnešních záchranářských psů. Od roku 1942 se v New Yorku využívali psi pro rehabilitaci zraněných válečných letců (Lacinová, 2007).

Doslova průlomem byl rok 1969, kdy americký psychiatr B. M. Levinson zaznamenal terapeutické úspěchy se svým psím spoluterapeutem

(„koterapeutem“) a obrátil tím k této metodě zraky odborné lékařské veřejnosti. Roku 1982 byly stanoveny B. M. Levinsonem metodologické zásady vědní disciplíny, která nese v anglickém jazyce název „pet-facilitated therapy“. Český ekvivalent zní „zvířaty podporované terapie“. Mezinárodní asociace IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organisations), která vznikla v roce 1992, se zabývá výzkumem i praktickým využitím aktivit se zvířaty a každé tři roky pořádá celosvětovou konferenci, která se touto problematikou zabývá. Česká republika je jejím členem od roku 1995. Asociace, která funguje na národní úrovni, nese název AOVZ (Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům). Praktické využití této disciplíny zaznamenalo velký rozkvět především v poslední době, kdy je tato metoda používána formou návštěvního programu v domovech důchodců, nemocnicích a léčebnách, dětských domovech, věznicích, školách a psychiatrických zařízeních (Lacinová, 2007).

1.2 Terminologie v zooterapii

1.2.1 Zooterapie

"Zvířata nejsou naši bližní, nejsou ani naši poddaní; jsou to jiné národy, chycené spolu s námi v síti života a času." Henry Beston

V literatuře se můžeme setkat také s pojmy **animoterapie** nebo **animal terapie**, které mají s pojmem zooterapie podobný význam.

„Zooterapie je vědní obor, který zahrnuje všechny formy terapeutického využití zvířat.“ (Michálková, 2001). Jak uvádí L. Galajdová, „Zooterapie používá zvířat obecně k různým formám terapeutického kontaktu s člověkem a je považována za pomocnou (podpůrnou) formu psychoterapie.“ (Matějček, 1999).

„Zooterapie (zvířaty podporovaná terapie) je souhrnným termínem pro rehabilitační metody a metody psychosociální podpory zdraví, které jsou založeny

na využití vzájemného pozitivního působení při kontaktu mezi člověkem a zvířetem.“ (Kalinová, 2003).

Zooterapie v dnešním slova smyslu nastoupila už v osmnáctém století. Existovaly kliniky, kde se používali králíci a drůbež, jako nástroj terapie pomáhali zvýšit sebekontrolu a přijmout odpovědnost. Od té doby se zvířata izolovaně používala k dosažení komunikačních dovedností u pacientů (Integrační centrum Zahrada, 2008).

1.2.2 Přínos zooterapie

„Výzkumy shodně potvrzují, že blízký a dlouhodobý kontakt se zvířetem je provázen příznivými fyziologickými, psychologickými a společenskými stavy, které zlepšují celkové zdraví, upravují psychiku a tím i kvalitu života.“ (Lacinová, 2002). Zvířata dokážou zmírnit u člověka především pocity osamělosti a společenské izolace (Hestia, 1999).

„Existují tedy spekulace, že zvířata mohou snižovat jak pocit úzkosti, tak i aktivaci sympatického nervového systému **poskytnutím příjemného rozptýlení**, posilováním pocitu bezpečí a poskytnutím zdroje uklidňujícího kontaktu. Mohou lidem pomoci se vyrovnat se samotou a depresemi tím, že jim poskytují společnost, zvyšují zajímavost a variabilitu životního stylu, jsou také subjektem, o který je možné pečovat. Některé druhy zvířat mohou dopomoci ke zvýšení fyzické kondice poskytnutím důvodu k tělesným aktivitám. Zvířata tedy mají potenciál brzdit rozvoj onemocnění věnčitých srdečních tepen nebo hypertenze. Rozsah prospěšného působení zvířat se nemusí nezbytně týkat pouze jejich majitelů. Je možné spekulovat s myšlenkou, že prakticky kdokoliv může mít prospěch z přítomnosti přátelských zvířat.“ (Odendaal, 2007).

„Díky přítomnosti zvířete je terapeut vnímán důvěryhodněji, přičemž zvíře také poskytuje bezpečný a stimulující podnět k diskuzi. Jakmile dojde ke kontaktu a navození důvěry, je možné pokračovat v terapii.“ (Odendaal, 2007). „Miláčkem může být nejen velké zvíře jako kůň, někdy i slon (podle regionálních

zvyklostí) nebo běžně se vyskytující domestikovaná zvířata (pes, kočka), ale třeba i ryba, hmyz, drobný hlodavec, myš, pták, žába nebo plaz.“ (Nerandžič, 2006). Přítomnost zvířat má kladný vliv i na děti, kromě vydatné stimulace smyslového aparátu dítěte a jeho intelektových schopností je tu i přínos pro výchovu k toleranci a ohleduplnosti, k respektování práv a potřeb druhého a k jiným užitečným postojům (Matějček, 2000).

1.2.3. Definice typů zooterapie dle metody

Animal Assisted Activities („AAA“ „aktivita za pomoci zvířat“, jindy také „společenská činnost“)

Jedná se o přirozený kontakt člověka a zvířete zaměřený na zlepšení kvality života klienta nebo přirozený rozvoj jeho sociálních dovedností (Freeman, 2007). Tyto aktivity poskytují příležitost pro motivační, výchovný, odpočinkový a terapeutický prospěch zaměřený na zvýšení kvality života klienta. Klientova radost, odpočinek, nové zkušenosti a celkové zlepšení kvality klientova života, to vše jsou dopady zooterapie na klienty (Kalinová, 2004).

Cíle stanoví zoterapeut společně s osobami, které o klienta pečují. Hlavním cílem terapie je obecná aktivizace klienta, příkladem může být: přirozené zlepšování komunikace, pohyblivosti, motivace, odbourávání stresu, uzavřenosti a nečinnosti (Freeman, 2007).

Klienty bývají nejčastěji klienti zařízení sociálních služeb (ústavy sociální péče, domovy pro seniory, terapeutické komunity atd.) a školských zařízení (speciální školy, výchovné ústavy atd.) někdy jsou to i klienti zdravotnických zařízení (psychiatrické léčebny, léčebny dlouhodobě nemocných atd.) (Freeman, 2007).

Zoterapeut je součástí týmu pracovníků, kteří pečují o volnočasový program klienta, kam patří i dobrovolníci zajišťující zájmovou nebo společenskou

činnost. Při těchto činnostech je vyžadován proškolený zooterapeutický tým a dohled určité zodpovědné osoby. Zooterapeut svou činnost vyhodnocuje v rámci pravidelných supervizí nebo revizních schůzek (Freeman, 2007).

Typickými technikami, které se při AAA používají, jsou: hlazení zvířete, hry, péče o zvíře, přirozené procvičování komunikace a paměti apod. (Freeman, 2007).

Animal Assisted Therapy („AAT“, „terapie za pomoci zvířat“, nebo také pouze „terapie“)

Jedná se o cílený kontakt člověka a zvířete, zaměřený na zlepšení psychického nebo fyzického stavu klienta či pacienta (Freeman, 2007). Hlavním cílem této terapie je podpořit proces léčby nebo rehabilitace. Proto jsou cíle individuálně stanoveny tak, aby podporovaly rozvoj konkrétních fyzických, sociálních, emocionálních nebo kognitivních funkcí klienta a definuje je personál, který je seznámen s cíly celkové léčby. Klienty jsou nejčastěji osoby s tělesným, mentálním nebo kombinovaným postižením, mohou být krátkodobě i dlouhodobě nemocní, ve stavu nepohody, nebo lidé v rekonvalescenci. Dále lidé, kteří potřebují podpůrnou léčbu psychických nebo fyzických poruch (Freeman, 2007).

Zooterapeut se stává součástí týmu pracovníků, kteří jsou zapojeni do procesu ucelené rehabilitace. Jsou to zejména lékaři, terapeuti, ošetřující personál, sociální pracovníci, rehabilitační pracovník, fyzioterapeut, či speciální pedagogové atd. Zooterapeutický tým se může skládat ze zooterapeuta a otestovaného zvířete. Takováto kombinace je možná pouze tehdy, pokud má zooterapeut příslušné zdravotnické, sociální nebo pedagogické vzdělání. Pokud místo zooterapeuta zaujímá proškolený laik, je nutné do týmu také profesionála. Úkoly v týmu se pak dělí tak, že zooterapeut se věnuje vedení zvířete a profesionál pečuje o klienta (Freeman, 2007). AAT je tedy řízena

profesionálem nebo je odborník vždy v průběhu terapie přítomen (Občanské sdružení Hafík, 2007).

Pro průběh zooterapie je sestavován určitý plán, který je pak dále součástí léčebného a rehabilitačního plánu klienta. Pro každého klienta existuje jeho individuální plán, v němž cíle vymezuje profesionál, který terapii řídí, monitoruje a v konečné fázi také vyhodnocuje. Záznamy o průběhu zooterapie jsou zahrnuty do odborné dokumentace (Freeman, 2007). Výsledky jsou objektivně pozorovatelné a měřitelné (Kalinová, 2003).

AAT má stanoven cíl. Je zde úzce specifikován požadavek, kterého je potřeba dosáhnout. Každá návštěva zooterapeutického týmu má tedy určitý cíl. Průběh každé návštěvy je třeba pečlivě zaznamenat. Záznam může probíhat prostřednictvím fotodokumentace nebo pořízením videozáznamu. Písemný záznam z každého sezení se zařazuje do terapeutického deníku (Občanské sdružení Hafík, 2007). Jako typické techniky v zooterapii můžeme označit polohování, hry pro rozvoj motoriky a sociálních dovedností, hlazení a péče o zvíře. Cílem těchto technik je zlepšování komunikace, orientace, paměti, paměti, řeči, kognitivních funkcí apod. (Freeman, 2007).

AAA lze rozdělit na formu

pasivní, kde nejjednodušší formou je například umístění akvária do společenské místnosti ústavu, pozitivní efekt je již v pouhé přítomnosti zvířete.

interaktivní, kdy dochází k vzájemné interakci mezi klientem a zvířetem (Občanské sdružení Hafík, 2007).

Animal Assisted Education („AAE“, „vzdělávání za pomoci zvířat“, nebo také jenom: „vzdělávací činnost“, a „edukace“)

Jedná se o přirozený nebo cílený kontakt člověka a zvířete zaměřený na rozšíření nebo zlepšení výchovy, vzdělávání nebo sociálních dovedností klienta (Freemman, 2007). Vzdělávání za pomoci zvířat se někdy využívá jako součást zážitkové výuky (Animoterapie, 2009). Při tomto typu zooterapie je nutná účast pedagogického personálu, který spolupracuje se zooterapeutem. Společně vymezují cíle a následně průběh terapie vyhodnocují. Program je sestavován pro skupinu studentů nebo individuálně. V prvním případě se může jednat o přednášky, besedy, ukázky či zájmové kroužky. Individuální program se vypracovává pro klienty se specifickými poruchami učení, výchovnými problémy nebo jinými specifickými potřebami. Společným cílem při skupinové a individuální práci je přirozené zvýšení motivace k učení a osobnímu rozvoji (Freeman, 2007).

Nejčastější cílovou skupinou jsou klienti se specifickými poruchami učení, chování a komunikace. Činnost je pak zaměřena právě na eliminaci těchto poruch. Dalšími klienty jsou studenti běžných škol. U nich je výuka zaměřena na vztahy lidí a zvířat, biologii, problematiku asistenčních psů, motivaci k zodpovědnosti apod. Při tomto typu zooterapie je vyžadována přítomnost nebo spolupráce pedagogů popřípadě rodičů či jiných zodpovědných osob, které musí být dobře seznámeny s cíly, metodami a účinky vzdělávání prostřednictvím zooterapie (Freeman, 2007). Klienti jsou správnému chování ke zvířatům vyučováni. Prostřednictvím vyprávění je vytvářen jejich vhodný přístup ke zvířatům. Zooterapeut se v tomto případě stává také pedagogem a je velmi důležité si uvědomovat, že na správnosti jeho příkladu velice záleží zvláště proto, že klienti budou jeho chování záhy napodobovat (Cimlová, 2008). Zooterapeut tím vstupuje na půdu pedagogiky. Spolupracuje s profesionály, kteří zajišťují výchovu a vzdělávání klienta, jeho školní volnočasový program nebo osobní rozvoj. Spolupracuje tedy s pedagogy, speciálními pedagogy, školními nebo

dětskými psychology, vychovateli, vedoucími zájmových kroužků atd. (Freeman, 2007).

Zooterapeut, který je zároveň pedagogem, může pracovat sám nebo v týmu. Záleží to v pouze na tom, zda je schopen připravený program sám obsáhnout či ne. Proškolený laik musí vždy spolupracovat s pedagogickým personálem. Role jsou rozděleny tak, že zooterapeut se věnuje vedení zvířete, pedagog pracuje přímo s klienty. Informace jsou předávány zábavnou formou a názornými ukázkami. Jedná se o typické techniky, při nichž je zvíře využíváno jako prostředník pro výuku a zlepšení komunikace. Funguje také jako motivační prvek v některých hrách (Freeman, 2007).

Animal Assisted Crisis Response („AACR“, česky také „krizová intervence za pomoci zvířat“, nebo pouze „KI“)

Jedná se o přirozený kontakt zvířete a člověka, který se ocitl v krizovém prostředí, zaměřený na odbourávání stresu a celkové zlepšení psychického nebo fyzického stavu klienta. Konkrétní činnost závisí na aktuálním stavu krizové situace, mezi něž je řazena například přírodní katastrofa, teroristický čin, kriminální čin atd. Rovněž cíle terapie musí být přizpůsobovány aktuální situaci, avšak celkově by měly směřovat ke stabilizaci situace (Freeman, 2007). Cílem zooterapeutického týmu je shromažďování obětí do určitého místa, snaha o stabilizaci klidového stavu a tím také předcházení možnému nástupu šokové situace a zabránění potenciálnímu zkratkovému jednání (Tvrdá, 2002). Zooterapii využívají nejčastěji osoby, které katastrofa nějak zasáhla. Jedná se o samotné oběti katastrof, oběti domácího násilí a jejich rodinní příslušníci či osoby, které musely být evakuovány mimo domov (Freeman, 2007).

Zooterapeut v tomto případě funguje jako součást jedné složky integrovaného záchranného systému, která má na starosti především psychické zdraví osob v zasaženém místě. Jako takový musí přirozeně spolupracovat s celou

řadou profesí. Spolupracuje s lékaři, sociálními pracovníky, krizovými poradci, duchovními, dobrovolnými poradci atd. Pokud není ke spolupráci vyzván kompetentními osobami, pracuje samostatně. Pro práci zooterapeuta v takto náročných a složitých podmínkách je nutné, aby měl jak běžnou průpravu pro práci zooterapeuta, tak také výbornou znalost psychologie, dostatečně dlouhou praxi s různým typem klientů a také aby byl náležitě proškolen v rámci integrovaného záchranného systému. Samozřejmostí by měla být jeho schopnost pracovat ve složitých podmínkách a měl by disponovat zvířetem, které je odolné vůči stresu (Freeman, 2007).

Základní plán pro výkon zooterapie je vypracován a zařazen do plánu krizové intervence již v období, které krizi předchází. Po vypuknutí krize zooterapeut vypracovává aktuální plán, do něhož zahrnuje informace od ostatních složek záchranného systému. Během krizové situace je zásah zooterapeutem zaznamenáván a na jeho následném vyhodnocování se podílí i ostatní složky záchranného systému (Freeman, 2007). Snahou zooterapeutického týmu je soustředit pozornost nejzranitelnější cílové skupiny na nestresové prožitky. Cílovou skupinou v tomto případě rozumíme např. děti (Tvrdá, 2002). Zooterapeut může pracovat sám, popřípadě s členem záchranného týmu. Ten se pak věnuje klientovi, zooterapeut má na starosti zvíře. Při krizové situaci je důležité, aby zooterapeutická činnost byla v souladu s ostatními činnostmi složek záchranného týmu a nijak si vzájemně nepřekážely. V podobných situacích je nutné, aby zooterapeut očekával abnormální reakce ze strany klientů, byl na ně řádně připraven a v každé situaci dbal na svou bezpečnost i na bezpečnost zvířete. Mezi typické techniky patří psychologické metody, empatie, motivace ke komunikaci a interakci, hlazení, hry, brašny s drobnostmi a hračkami apod. (Freeman, 2007). Zooterapeutovi se mohou svěřit i klienti, jejichž život nebyl v přímém ohrožení, přesto byli pod vlivem silného působení stresu a jsou tudíž vystaveni riziku posttraumatického šoku. Takovému stavu se však zooterapeut snaží předcházet a volí k tomu vhodné zooterapeutické techniky. Práce složek IZS je mnohdy velmi dlouhá a vyčerpávající a zooterapeut a jeho tým je proto

k dispozici i členům integrovaného záchranného systému. Zooterapeutický tým se stará o relaxaci, zmírnění dopadů krize a snaží se předcházet „syndromu vyhoření“ (Tvrdá, 2002).

1.2.4 Formy zoterapie v rámci AAA, AAT, AAE

Návštěvní program – jedná se o pravidelné návštěvy zooterapeutického týmu v zařízení nebo v domácnosti klienta. Je nejrozšířenější formou zoterapie v ČR. Alternativou může být docházení klienta za zvířetem (týmem) nebo jejich setkávání v neutrálních prostorech (Freeman, 2007).

Návštěvním program můžeme rozlišit na formu individuální a skupinovou. *Individuální forma* zoterapie je zaměřena především na přímou práci terapeutického týmu s klientem a na jeho rozvoj. Terapeut si vede dokumentaci a ve spolupráci s personálem zařízení, pedagogy nebo rodiči stanovuje dílčí cíle a problémy, které mají být při návštěvním programu řešeny.

Skupinová forma zoterapie je zaměřena na větší skupinu klientů a samozřejmě dochází i více zooterapeutických týmů (Občanské sdružení Hafik, 2007).

Jednorázové aktivity – jedná se o jednorázové nebo krátkodobé aktivity pro širokou veřejnost nebo naopak pro uzavřený okruh klientů. Tým, který zoterapii zajišťuje, může mít více funkcí. Může například zajišťovat a podílet se na projektech, které zoterapii zviditelňují a přibližují občanům, a to jak občanům s postižením, tak bez postižení. Může se jednat o prezentace, ukázky, různá setkání a přednášky. Rozsah takovýchto akcí je velký, přičemž metody a podmínky provozování zůstávají v jádru stejné, ale jejich četnost kolísá v závislosti na potřebách publika (Freeman, 2007).

Pobytový program – jedná se o jednorázový nebo pravidelný pobyt klientů v prostředí, kde se provozuje zoterapie. Mezi místa, kde se mohou provozovat zooterapeutické služby, patří například tábory, statky, ekofarmy či výcviková

střediska. Zde všude je možné provozovat zooterapii, kterou je možné též kombinovat s ozdravným nebo poznávacím programem (Freeman, 2007).

Rezidentní program – rezidentním programem rozumíme trvalé umístění zooterapeutického zvířete, které přebírá sám klient nebo zařízení, které má zájem o provozování zooterapie. Záleží na dohodě mezi oběma stranami, zda se zvíře stane majetkem přebírající strany. Předávající strana (organizace, chovatel nebo cvičitel) určuje podmínky předání zvířete a jejím úkolem je také zajištění výcviku osob, kteří budou nově o zvíře pečovat, či kteří budou provádět zooterapii (Freeman, 2007).

Jako vhodné druhy pro tuto formu zooterapie jsou považováni papoušci, kočky, králíci a další drobní savci (Občanské sdružení Hafík, 2007).

1.2.5 Další specifické formy

Ambulantní program – jak již název napovídá, jedná se o program, do kterého klient dochází. Místem schůzek, kde se zooterapie provádí, pak může být ordinace lékaře – specialisty, školního psychologa apod. Při této formě schůzek není samotný vliv zooterapie jediným přínosem pro klienta. Fakt, že se klient do ordinace těší za svým zvířátkem, napomáhá k odbourávání strachu z lékařských prostor či procedur a klient je motivován k lepší spolupráci s odborníkem. Běžná praxe je taková, že lékař je současně zooterapeutem a do své praxe zvíře podle svého uvážení zařazuje. Druhou možností je přizvání zooterapeutického týmu a schůzky se pak stávají specifickou formou návštěvního programu (Freeman, 2007).

Program péče o zvíře – zvíře je v této formě zooterapie využito jako motivační prvek, který má pomáhat vést klienta k práci, samostatnosti, zodpovědnosti, pravidelným návykům atd. Cílem je obvykle klientovo snazší zařazení do běžného života mimo zařízení. Pod dohledem odborníka klient o zvíře pečuje, popřípadě ho i cvičí a vychovává. Nejčastěji se jedná o zvíře, které je chované při klientově

zařízení, ale může se jednat také o zvíře patřící výcvikovému středisku, útulku, farmě, chovné stanici, zoo apod. Jako možná a vhodná se zde nabízí kombinace s různými formami ergoterapie, jako je například terapie pomocí pěstování rostlin. Tato forma zooterapie je prováděna jak rezidentní formou, tak jako návštěvní program (Freeman, 2007).

Zooterapie s asistenčním zvířetem – Tuto formu zooterapie využívají zdravotně postižení jedinci, kterým jsou předávána asistenční zvířata (nejčastěji psi). Zvíře má zvýšit jejich samostatnost a napomáhat jejich integraci do společnosti nebo zlepšovat kvalitu jejich života. Pomoc je určena vždy jedné konkrétní osobě. Zooterapeutický výcvik zvířete, tvoří v tomto případě pouze část toho, co by se mělo zvíře během svého výcviku naučit. Klient nebo jeho rodinný příslušník se v tomto případě stává také zooterapeutem. Zooterapeutické techniky jsou klientem využívány dle jeho vlastních potřeb, přičemž musí vždy dbát na to, aby zvíře nebylo přetěžováno (Freeman, 2007).

1.2.6 Forma AACR

Zásah krizové intervence – díky tomu, že zooterapeutický tým je možno začlenit do aktivit integrovaného záchranného systému, může být v případě konkrétní krizové situace (přírodní katastrofa, teroristický útok, kriminální čin, nehoda apod.) vyzván ke spolupráci. Doba zásahu se potom může pohybovat od několika hodin až do doby několika měsíců, přičemž náplň zásahu se odvíjí od potřeb záchranného systému a možností terapeutického týmu (Freeman, 2007).

1.2.7 Kombinované a návazné činnosti

Kombinované činnosti – Formy terapie lze také kombinovat. Je to vhodné jednak pro zpestření náplně, jednak pro zvýšení účinku. Můžeme kombinovat několik typů zooterapie - canisterapie, hippoterapie, felinoterapie, terapie s malými zvířaty atd. Další možností je kombinace zooterapie s jinými terapiemi - aromaterapií, arteterapií, muzikoterapií, apod. Stejně jako při samotné zooterapii

je zooterapeut zodpovědný za zvíře, ale spolupracuje také s odborníky na jiné formy terapie (Freeman, 2007).

Návazné činnosti – Návaznými činnostmi rozumíme takové aktivity, které následují po zooterapii, která zde funguje jako určitá příprava. Díky zooterapii se klienti uvolní, dostanou se do lepšího psychického rozpoložení a zvýší se jejich motivace. V takovéto situaci je pak vhodné zařazovat například masáže, mytí, cvičení či další formy terapie nebo výuky. Pokud však zooterapeut nemá potřebné vzdělání, atest či svolení zodpovědných osob, není oprávněn sám tyto aktivity provozovat. Může pouze konzultovat či navrhnout náplň navazujícího programu s tím, že je vhodné, aby zooterapie a navazující činnost byly nějak tematicky propojeny (Freeman, 2007).

1.2.8 Zooterapie dle zvířecího druhu

Canisterapie – zooterapeuticky je využíván pes

Canisterapie jako jedna z metod rehabilitace podporuje zdraví lidí v každém věku a ve svém působení využívá vztahu člověka a psa. Zdraví je při tomto druhu rehabilitace pojímáno jako bio-psycho-sociální jednotka (Kalinová, 2006).

Felinoterapie – zooterapeuticky je využívána kočka

Vzájemné pozitivní působení je ve felinoterapii postaveno na kontaktu člověka a kočky (Kalinová, 2003).

Hiporehabilitace – zooterapeuticky je využíván kůň

Hiporehabilitace je společný pojem pro různé formy jízdy na koni jako součásti celkové rehabilitace. Hipoterapie je potom fyzioterapeutickou metodou. Léčebně pedagogicko-psychologické ježdění je využíváno v psychosociální oblasti. Často používaný je také pojem parajezdeckví, který v sobě zahrnuje sportovní aktivity spojené s jízdou na koni osob s postižením (Freeman, 2007).

Delfinoterapie – zooterapeuticky je využíván delfín

Lamaterapie – zooterapeuticky je využívána lama

Insektoterapie – zooterapeuticky je využíván hmyz

Ornitoterapie – zooterapeuticky je využíváno ptactvo

Pro terapeutické účely jsou využívány i další zvířecí druhy, avšak jejich název není obsažen přímo v názvu terapie a je využíváno opisných tvarů např.: terapie akvariijními rybičkami. Mezi taková zvířata patří drobní savci, již zmíněné akvariijní rybičky, obojživelníci a plazi (Freeman, 2007).

Často jsou využívána také hospodářská zvířata jako kozy, ovce či prasata. Tato zvířata se chovají na farmách, kde se můžeme setkat i s jinými druhy zvířat včetně psů, koček, koní apod. Vymezuje se tím nový specifický směr nazývaný **farmingtherapy** neboli terapie praktikovaná na farmách (Freeman, 2007).

1.2.9 Zastřešující organizace v zooterapii

Interantional Association of Human-Animal Interaction Organizations (IAHAIO) což bychom mohli přeložit jako Mezinárodní organizace sdružující společnosti zabývající se výzkumem vztahů mezi člověkem a zvířaty (Vojtěchovský, 1999) IAHAIO „sružuje jednotlivé národní organizace pracující v oblasti výzkumu i praktické aplikace terapeutických programů se zvířaty, koordinuje jejich aktivity, usnadňuje výměnu nejnovějších poznatků a zkušeností mezi nimi, vypracovává mezinárodní standardy, zlepšuje informovanost laické i odborné veřejnosti o dané problematice a udílí ceny jednotlivcům i institucím za zvláštní přínos oboru“ (Galajdová, 1999). IAHAIO se obecně hlásí k myšlenkám harmonického soužití a propaguje odpovědný vztah člověka k malým zvířatům (Vojtěchovský, 1999). IAHAIO také pořádá mezinárodní konference, jejichž tématem je interakce mezi lidmi a zvířaty. Tato konference

je pořádána jednou za tři roky a jsou zde prezentovány výsledky a nejnovější vědecké poznatky z daného oboru (Tichá, 2007; IAHAIO, 2009).

Delta Society

Delta Society je mezinárodní nadací pro ochranu přírody a vztahy mezi zvířaty a lidmi. Středem jejího zájmu je terapie pomocí zvířat, v níž má Delta Society dlouholeté zkušenosti a v poslední době do tohoto oboru také nemálo investovala. Půl milionu dolarů z této nadace bylo věnováno na sestavení metodiky, praktických standardů a propracování systému výuky zooterapie (Pomocné tlapky, 2008). Na vysoké profesionální úrovni jsou také zpracovány internetové stránky této organizace, kde lze najít potřebné informace o organizaci samotné, ale také odborné články, odkazy na odbornou literaturu, vzdělávací instituce poskytující odbornou přípravu v oboru i konkrétní úrovně vzdělání včetně pořádaných kurzů (Tichá, 2007; Delta society 2008).

Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům (AOVZ)

Asociace byla založena v Praze roku 1995 a jejím cílem je posilování myšlenek pozitivních vlivů života se zvířaty (Tichá, 2007). „Klade si za cíl podporovat odpovědný přístup k chovu malých zvířat v rodinách a různých zařízeních a vzdělávat širokou veřejnost. Informovat o výsledcích odborných a vědeckých prací, které se zabývají vztahy mezi zvířaty a lidmi. Praktickými programy informovat o těch, kteří pracují se zvířaty, a napomáhat chovatelům ke zdokonalování jejich péče o malá zvířata.“ (AOVZ, 2006). Jakožto celoživotní propagátor myšlenek pozitivního vlivu, který přináší soužití zvířat a lidí, se stal prvním předsedou AOVZ Z. Matějček. Tato asociace je českým zástupcem v mezinárodní organizaci IAHAIO (Tichá, 2007).

Canisterapeutická asociace (CTA)

CTA zastřešuje organizace, které se zabývají canisterapií či jiným typem zooterapie v České republice. Výjimku tvoří organizace, které se zabývají hiporehabilitací a do CTA nepatří. Zastoupení v CTA tedy má canisterapie, felinoterapie, lamaterapie či zooterapie praktikovaná v zoologické zahradě (Tichá, 2007; CTA, 2006).

European Society for Animal Assisted Therapy (ESAAT)

Důvodem vzniku Evropské asociace AAT bylo zastřešení organizací zabývajících se zooterapií, které v Evropě fungovaly pouze na národní úrovni. Cílem asociace je vytváření obecně uznávaných standardů v oblasti přípravy, atestací či udělování certifikátů terapeutickým týmům. Asociace se také snaží vytvořit novou mezinárodně uznávanou profesi ve zvířaty podporované terapii a na základě odborných poznatků přesvědčit odborníky v jednotlivých zemích o významu zvířaty podporovaných terapií (European Society for Animal Assisted Therapy, 2008).

Česká hiporehabilitační společnost (ČHS)

Tato společnost funguje od roku 1991 a svou činností zastřešuje oblast hiporehabilitace v celé České republice. Součástí této organizace jsou nejen odborníci na problematiku hipoterapie jako lékaři, fyzioterapeuti, jezdečtí instruktoři či pedagogové, ale také samotní klienti a jejich rodiče. Hlavním cílem ČHS je, aby byla hipoterapie v České republice praktikována na vysoké odborné úrovni, proto pro pracovníky v tomto oboru pořádá odborné kvalifikační kurzy. Mezi další činnosti a cíle společnosti patří poskytování informací a zprostředkování kontaktu mezi jednotlivci i organizacemi, výměna zkušeností,

vzdělávání odborných pracovníků, vydávání odborné literatury apod. (Tichá, 2007; CHS, 2004).

1. 2. 10 Konference o zooterapiích probíhající v České republice

„Pravda o zooterapii“

Rok 2009 bude již jedenáctým rokem v pořadí, kdy se bude konat konference o praktikování zooterapie a vzdělávání v této oblasti. Konference je každoročně pořádána Zdravotně sociální fakultou (ZSF) Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Ústavem sociální péče – centrem Canisterapie ve spolupráci s canisterapeutickým sdružením Hafík se sídlem v Třeboni. Jedním z hlavních cílů semináře je seznámit účastníky s novými poznatky z oblasti zooterapie a umožnit jim výměnu cenných informací mezi sebou. Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity je bohužel jedinou organizací v České republice, která takovouto konferenci pořádá, a to jak co do obsahu, tak její šíře. Na již tradičním semináři „Pravda o zooterapii“ se každoročně podílejí také členové občanského sdružení Hafík a každý rok také vystupují se zajímavými přednáškami, prezentacemi a praktickými ukázkami z oboru canisterapie. Konference se účastní také odborníci a praktikující zooterapeuté z celé České republiky i ze zahraničí.

V posledních letech se konference přesunula z Hlubové nad Vltavou, kde probíhala v minulosti, do prostor ZSF JU (Občanské sdružení Hafík, 2007).

„Zooterapie ve zdravotnických zařízeních“

Tuto konferenci pořádá Dobrovolnické centrum Fakultní nemocnice v Motole a zaměřuje se na problematiku zooterapie ve zdravotnictví, tj. v nemocnicích, léčebnách dlouhodobě nemocných, psychiatrických léčebnách atd. Tento rok se bude konat již její druhý ročník (Foundland Czech, 2009).

„Terapie a asistenční aktivity lidí za pomoci zvířat“

Česká zemědělská univerzita (ČZU) v Praze a sdružení Sraz zorganizovali v roce 2008 první konferenci na toto téma na půdě ČZU v Praze a hned s mezinárodní účastí. Účast byla vysoká a konference měla značný úspěch. Zajímavé přednášky většinou prezentovaly vysokou profesionalitu v tomto oboru. V roce 2009 se tato konference bohužel již konat nebude (Jančaříková, 2008).

1.3 Farmingterapie, farming therapy – „terapie prací na farmě“

Farmingterapie, tedy **terapie prostřednictvím práce na farmě** je jednou z forem zooterapie, při níž je rovněž zajištěn přímý kontakt se zvířaty. Klienti se zde podílí na celém procesu chovu a ošetřování zvířat, a to zpravidla nejen jednoho druhu a jednoho plemene, kterým připravují krmivo a vytváří dobrou pohodu. Takovýto způsob terapie je hodnocen jako velmi důležitý a účinný, jelikož přispívá k integraci klientů do společnosti a zařazení mezi zdravé lidi. Jako odměnu si mohou klienti odnášet jak pocit z dobře vykonané práce, tak i mzdu ve formě peněz. Ve farmingterapii, čili v terapii prací na farmě, existují dvě varianty. V prvním případě pečují klienti o zvířata doma nebo v ústavech, druhá předpokládá možnost klientů za zvířaty dojíždět na farmu, kde pomáhají s krmením a ošetřují je (Loučka, 2007). Terapeutické farmy ve světě jsou lidmi často vyhledávány jako prostředí, kde se lidé mohou vracet k základním lidským hodnotám v přirozeném životním prostředí. Učí se na nich respektování biorytmů, pečovat o zvířata a nalézají na nich úctu k práci ostatních lidí (Animoterapie, 2009). V obou případech je však klientům umožněno něco pro zvířata udělat, starat se o ně a vytvořit si s nimi určitý vztah. Prací na farmě se při tom rozumí

nejen přímý kontakt se zvířaty, ale také vykonávání dalších souvisejících prací jako je příprava krmiva, úklid stájí apod. (Loučka, 2007).

Na farmách se můžeme zpravidla setkat s více druhy zvířat, které jsou chovány společně nebo odděleně. Většinou se jedná o ovce a kozy. Chování těchto zvířat se liší v mnoha ohledech. Ovce spasou prakticky vše, kdežto kozy spásají byliny, více si vybírají. I jejich funkce ve stádu je rozdílná. Zatímco kozy se dají člověkem vycvičit a následují ho „vodí stádo“, ovce drží stádo pohromadě a následují kozy. Spojení ovcí a koní, mezi něž můžeme zařadit i poníky, je efektivní z hlediska selektivního spásání porostu. V tomto spojení jsou koně také klidnější. Společné pasení ovcí, lam, oslů nebo divočejších poníků může chránit stádo před predátory. Ovčácký pes potom zajišťuje lepší manipulaci se stádem. U stád koní se nepoužívá. Smysl chování více druhů zvířat spočívá v tom, že klienti se nezaměřují pouze na jeden druh, ale mají možnost poznat i jiná zvířata. Pro potřeby zooterapie lze využít více druhů zvířat, práce s nimi se pak stává pestřejší (Loučka, 2007).

1.3.1 Farmingterapie v praxi

Jedna z aktivit spočívá v tom, že klienti sedí na balících slámy a v rukou mají láhve s mlékem, poté se vypustí jehňata a kozičky, které se ihned vrhají na láhve a mléko z dudlíků umístěných na láhvích sají. Tato aktivita přináší klientům nezapomenutelné zážitky (Loučka, 2007).

Silné zážitky přináší také pozorování ovčáckého psa. Klienti sledují, jak pes ovládá stádo i na velkou vzdálenost. Ovčák potom řídí psa a tedy i stádo podle pokynů klientů a ovce se pohybují v požadovaném směru. Zážitek je ještě umocněn, když pes uposlechne pokynů klienta. To však lze praktikovat pouze s velmi dobře vycvičeným psem (Loučka, 2007). Hvězdami mnoha německých zvířecích parků jsou kozy a ovce, které jsou velmi rády, když se s nimi návštěvníci mazlí. Nechají se rády krmit, hladit a jsou velmi spokojeny. Proto

si začaly také některé kliniky a domovy důchodců podobné ohrady s těmito zvířaty pořizovat. Jsou to právě dětské ústavy, domovy důchodců a domovy pro postižené osoby, ve kterých žije celá řada užitkových zvířat, jako skot, prasata, slepice, husy a kachny. O návštěvních dnech se se zvířaty navíc mohou setkat i lidé, kteří nejsou klienty daných zařízení (Otterstedt, 2001). V Německu jsou pro terapeutické účely využívány také lamy. Tato původně hospodářská zvířata jsou užívána u duševních poruch, autismu a psychosomatických symptomů (Mahelka, 2003). Lamy jsou jako terapeutická zvířata obzvláště úspěšné pokud jsou spravedlivě a láskyplně vedeny, jsou dobře ošetřovány a také motivovány a je jim nabídnuto mazlení a škrabání. Pokud mají možnost přebývat v dostatečně velkém výběhu, potom se skrze jejich pohyb zlepšují také tělesné funkce lidí, kteří s nimi pracují a zlepšuje se jejich pohyblivost a hrubá motorika (Otterstedt, 2001). Kontakt s těmito zvířaty je pro člověka vždy pozitivní. Může to být například pouhé pozorování lam zdravotně postiženými nebo čištění stájí a krmení či pouhá procházka v jejich společnosti. Pro posílení pocitu sounáležitosti se sociální skupinou lze využít stádního vzorce chování lam, které mohou udržet skupinu lidí v jednom houfu (Nerandžič, 2006). Mezi oblíbené aktivity může patřit sestavování překážek, které klient pak se zvířaty překonává. To podporuje jeho duševní a organizační schopnosti a zvyšuje jeho motivaci a sebevědomí (Otterstedt, 2001). Výsledky jsou podobné jako u jiné zooterapie, avšak tato činnost je spojena s více zážitky (Loučka, 2007).

1.3.2 Průběh farmingterapie

Při farmingterapii je využíván „přímý“ i „nepřímý“ kontakt se zvířetem, přičemž přímý kontakt má v sobě více intimity. Klient je se zvířetem v bezprostředním kontaktu, dotýká se ho, mazlí se s ním a pocitové vnímání je u něho tedy výraznější než při pouhém očním kontaktu nebo kontaktu prostřednictvím například vodítka. Pro klienta se specifickými potřebami je optimální, když jeho rodina, případně „náhradní domov“ vlastní několik

ochočených zvířat, například oveček nebo koziček. Takovéto případy jsou však méně časté. Častěji probíhá farmigterapie návštěvní formou, kdy klienti za zvířaty dojíždí nebo specializovaní pracovníci zvířata za klienty dováží. U nás i ve světě existují specializovaná pracoviště tzv. zookoutky, kde je klientům zajištěn přímý kontakt se zvířaty a také se o nich mohou něco zajímavého dozvědět. Jedná se většinou o profesionální služby. Pracovníci těchto zařízení mají pro své klienty připraven program, který v různých časových horizontech obměňují (Loučka, 2007).

1.3.3 Vhodné druhy zvířat

Upřednostňována jsou plemena domestikovaná před plachými. Z důvodů zajištění minimálního rizika zranění jsou vhodnější také plemena bezrohá, klidnější masná a spíše samice než samci. Také jsou vhodná zvířata mladá, která se lépe cvičí a přizpůsobují. Pro zooterapii není vhodné zvířata využívat po celý kalendářní rok. Je nutné přihlížet k jejich pohlavnímu cyklu a v době říje se jejich využití nedoporučuje. I přes plnění uvedených doporučení je nutné přihlížet k individuálním vlastnostem zvířete. Pro tento druh aktivit jsou vhodnější kozy než ovce a to hned z několika důvodů. Kozy jsou pohyblivější, živější, lépe se učí a lze je lépe vycvičit. Také na člověka si zvyknou snáz. Naopak ovce mají silněji vyvinutý stádový pud, což znamená, že jsou hůře ovladatelné člověkem, zato ovládnutí ovčáckým psem je snazší. Díky jejich dlouhé vlně se také lépe chytají na rozdíl od většiny krátkosrstých koz.

Zajímavé srovnání se nabízí, pokud jde o pohled na obě plemena očima samotných klientů. V přímém kontaktu vítězí v oblíbenosti kozičky a kůzlátka. Pokud jde o kontakt nepřímý, tedy výtvarné zpracování zážitků, vyprávění, kreslení či modelování, jsou oblíbenější ovečky. Rozdílný postoj k těmto zvířatům vychází také z pohádek, kde jsou představována odlišně. Sympatická ovčí babička jistě předčí přísnou matku kozu a beran, coby udatný ochránce stáda je obecně

hodnocen výše než rohatý bručoun, připomínající čerta, v podání kozla (Loučka, 2007). Kozy, ovce a ostatní užitková zvířata jsou jako terapeutická zvířata obzvláště úspěšná, pokud jsou dobře zvyklá na přímý kontakt s člověkem, a pokud v rámci terapeutického konceptu jsou prostředkem pro integraci (Otterstedt, 2001). Koně a další velká zvířata nejsou pro tento typ terapie zcela ideální. Nevýhodou je jednak jejich velikost, jednak jsou náročná na ustájení, velkou spotřebu krmiva a náročné ošetřování. Za značnou nevýhodu lze považovat také jejich vysokou pořizovací hodnotu (Mahelka, 2000).

1.3.4 Výchova a příprava zvířat

Ne každé zvíře je pro tuto formu terapie vhodné. Velmi záleží na ustájení a výchově. Hovoříme o tzv. socializaci. Zvíře je nutné od narození zvykat na kontakt s lidmi, zvláště pak s dětmi. Zvíře si musí zvykat na dotyk, přenášení a také na nenadálé podněty. Toto vše hraje v pozdějším životě zvířete ve vztahu k zooterapii velmi významnou roli a jedinci, kteří touto socializací neprošli nebo jsou trvale součástí velkého stáda, nejsou pro využití v zooterapii vhodné. Nejvhodnější pro výcvik a pozdější terapii jsou mláďata koz a ovcí, která jsou již od zhruba devátého dne, tedy hned po tzv. mlezivového období krmena náhražkou mléka a to lahví s dudlíkem. Takováto mláďata se mohou získávat jednak odstavením od matky, jednak se vybírají mláďata, která mají se sáním mateřského mléka problémy. Důvodů může být hned několik. Takováto situace může nastat, pokud měla matka zánět vemene, pro velký počet mláďat měla nedostatek mléka, případně jehně nepřijala. Ve všech těchto případech je nutné dokrmovat mláďata uměle (Loučka, 2007).

Krmení hraje velkou roli také při motivaci mláďat i dospělých jedinců ke spolupráci. K nalákání zvířat je možné použít různých pamlsků. U sajících mláďat to může být mléko, u dospělých kusů například mačkané krmné obilí nebo granule. Jako další motivační prostředek může být využita i přirozená zvědavost

a touha mláďat si hrát. K motivaci zvířat lze využít i podmíněný reflex. Mláďata vnímají jako podmíněný reflex odměnu v podobě pamlsku a zvuk s ní spojený. V praxi to funguje tak, že za požadované chování je mláďě ihned odměněno pamlskem, což je doprovázeno slovní pochvalou nebo nějakým charakteristickým zvukem, například cvaknutím. Nutné je každou odměnu v podobě pamlsku tímto zvukem doprovázet. Postupem času jedinec tento zvuk přímo vyžaduje, což lze využít při učení nových dovedností (Loučka, 2007).

1.3.5 Pravidla práce se zvířaty

Kontrola zdraví zvířat, se kterými přijdou klienti do styku a tedy i bezpečnost klientů je při tomto druhu aktivit nezbytností. Největším nebezpečím jsou přirozeně nemoci přenosné ze zvířat na člověka, tzv. zoonózy (Loučka, 2007). Těmito nemocemi se zabývá jak medicína veterinární, tak medicína humánní. Tyto nemoci představují pro člověka, který je se zvířaty v kontaktu nebo s nimi nějakým způsobem pracuje, jisté nebezpečí. Přesto, že rizika, která člověku hrozí, nejsou velká, je třeba, aby s nimi zooterapeut počítal a byl s nimi obeznámen (Svobodová, Tichá 2008). Pouze některé zoonózy jsou na člověka přenosné, přičemž ohroženější skupinu představují jedinci s oslabenou imunitou (Seitlová, 2003). Část problému je také v tom, že odborná i neodborná veřejnost není o této problematice dostatečně informována a mezi zoonózy řadí i choroby, které jimi ve skutečnosti nejsou. Negativní úlohu mohou sehrát také média, která publikují často zveličené a nepodložené informace. Zooterapeut by měl mít o skutečných hrozbách a rizicích alespoň základní informace a měl by je dokázat laikům vysvětlit (Svobodová, Tichá 2008). Samozřejmě by proto měly být pravidelné veterinární prohlídky a koprologická vyšetření trusu. Při práci se zvířaty bychom měli mít neustále na paměti, že si nikdy nemůžeme být stoprocentně jisti jejich chováním. Je nutné být stále ve střehu a snažit se předcházet situacím, které by mohli vést k jakémukoliv střetu, a to jak mezi zvířetem a klientem, tak mezi zvířaty navzájem. V tomto směru jsou nebezpeční

zejména beránci. Je důležité být k nim vždy čelem, neprovokovat je rychlými pohyby, neprovokovat je nebo je dokonce nějak fyzicky napadat či omezovat. Je důležité čas terapie vhodně načasovat a respektovat při tom přirozené potřeby zvířat. Měli bychom mít vypořádaný denní režim zvířat, vědět kdy je čas spánku, žraní apod. Terapii potom zařazujeme nejlépe při přechodu mezi aktivitami (Loučka, 2007).

1.3.6 Cílová skupina klientů

Využití farmingterapie není, s výjimkou velmi malých dětí, nijak věkově omezené (Loučka, 2007). Interakci s hospodářskými zvířaty je možné využít v rámci ekologické výchovy a vytváření pracovních návyků, jak u zdravé populace, tak u klientů s postižením (Animoterapie, 2009). Snahou je vyhovět všem klientům. Mohou ji využívat i lidé na vozíku, protože pokud takový člověk není schopen zajet s vozíkem do stáje, mohou zvířata dojít k němu. Farmingterapii nevyužívají nemohoucí, nemocní, alergičtí a přirozeně také ti, kteří se bojí zvířat. Zooterapii mohou využívat zejména skupiny klientů, u nichž je sledována snaha o rozvíjení fyzických a psychických schopností. Kladný vliv zooterapie však může působit už jenom tím, že klient má pocit, že ho někdo poslouchá. Na jeho příjemných pocitech nic nemění ani fakt, že se jedná o zvíře. Farmingterapie klade na klienty poněkud náročnější požadavky a lze ji využít pouze u klientů, kteří jsou po fyzické i psychické stránce schopni vykonávat relativně samostatnou práci. Tento požadavek přirozeně předpokládá pečlivé a důsledné vedení a kontrolu po celou dobu terapie (Loučka, 2007). Kozy se osvědčily u dětí v léčebných rehabilitačních zařízeních, pro práci s delikventní mládeží se jako vhodná ukázala drůbež (Mahelka, 2000).

1.3.7 Psychologické aspekty práce

Bezpečnost lidí a zvířat je při tomto druhu terapií prvořadá. Při hře může například dojít k situaci, že se zvíře zraní. Taková nehoda je potom pro majitele zvířete značnou ztrátou, zvláště pokud se zvířetem bylo počítáno do dalšího chovu. Doporučuje se tedy, aby při hrách nebo chování kůzlat či jehňat, byl brán vždy ohled na to, kde se tyto aktivity provádí. Při chování mláďat se například doporučuje, aby se klienti posadili na balík slámy. V případě vyklouznutí by nedošlo k pádu zvířete z tak velké výšky (Loučka, 2007).

Čas, po který jsou zvířata ochotny spolupracovat s člověkem, je pochopitelně omezen. Zvířeti nelze vnucovat svou vůli a provádět s ním aktivity, na které není zrovna naladěno. Je nutné chování zvířete pečlivě sledovat. Signály, které ukazují na podrážděnost či nechuť spolupracovat, je nutné včas podchytit a aktivitu přerušit, případně ji nasměrovat jinam. Cílem terapie by mělo být navozování příjemného pocitu klientů, příjemných emocí. Tyto emoce sice u klientů setkání se zvířaty přirozeně vyvolává, avšak v určitých případech je nutné tyto emoce podchytit. V některých situacích je nutné zase emoce klientů krotit. Celkově by mělo setkání probíhat v klidu a v pohodě, bez hlasitých projevů a křiku, který by klienti mohli vnímat negativně (Loučka, 2007). Mezi možné pozitivní dopady této metody je možné zařadit zlepšení psychické pohody, komunikačních dovedností, pohybových schopností a citové zraní u dětí. Touto metodou můžeme také docílit, že se klienti zbaví strachu ze zvířat a zmizí jejich agresivní projevy jak ke zvířatům, tak mezi sebou navzájem (Jankovský, 2006). Vzájemný vztah lidí a zvířat musíme udržovat a rozvíjet, přičemž člověk je ten, kdo musí udělat první krok k harmonickému vztahu se zvířaty (Leugner, 2002). Poznání zákonitostí života ve stádě by mělo být jedním z dalších cílů terapie. Klient by se měl naučit, že ve stádě existuje určitá hierarchie podle stáří, síly a zkušenosti kusů (Loučka, 2007).

Vzpomínky, ke kterým se lze v těžkých chvílích vracet, jsou velice důležitým výstupem z farmingterapie. Velmi vhodné je proto pořizování ze

setkání se zvířaty fotografie nebo videozáznamy. Pokud se klient může podívat na obrázek či záznam, kde sám sebe vidí se svým oblíbeným zvířátkem, může to v něm vyvolat velmi emotivní zážitek. Tím, že si může obrázek vystavit, u něho může vzniknout silný vztah ke zvířátku nebo k celé skupině. Skupinovou zooterapii lze velice dobře využít jako motivační prvek. Zvláště u problémových klientů, kteří našli v setkání se zvířaty zalíbení. Klient se na setkání hodně těší a hrozba, že se ho nebude moct zúčastnit, pokud bude jeho chování špatné, může být velice efektivní. Obdobná situace může nastávat, pokud děti soutěží o to, kdo může za zvířátka jet (Loučka, 2007).

1.3.8 Podmínky a pravidla realizace farmingterapie

Stejně jako při jiných podobných aktivitách jsou základními otázkami metodiky jak a kde s činností začít. Je třeba sladit možnosti klientů případně jejich domovského zařízení s majitelem zvířat nebo poskytovatelem služby a také s dobrovolníky. Vše by mělo probíhat na základě řádné smlouvy a aktivity by měly mít určitý řád a pravidelnost. Termíny a konkrétní náplň programu však lze průběžně upravovat a přizpůsobovat potřebám obou stran. Při aktivitách se zvířaty jsou stanovovány cíle podle potřeby klientů. Může se jednat o procvičování jemné i hrubé motoriky, koordinace pohybů, zlepšení verbální komunikace a sociálních dovedností. Při práci si klienti také mohou zlepšovat výslovnost, artikulaci a používání hlasu, zvyšují si slovní zásobu a také získávají znalosti z anatomie a etologie (Loučka, 2007). Tím, že jsou zvířata na lidech závislá, klient jednak získává zodpovědnost za zvířata, jednak se může zvyšovat jeho sebevědomí, protože získal také smysluplnou náplň svého života. Pro ošetřovatele a terapeuty jsou zvířata určitým prostředníkem, přes kterého získávají snazší možnost k zahájení rozhovoru (Hestia, 1999). Nejčastěji pracuje více klientů s více zvířaty, ale způsob práce lze různě kombinovat. Více zvířat – jeden klient a podobně, přičemž platí, že více účastníků zooterapie si žádá více osob, které tuto činnost

zajišťují. Pečlivé rozdělení úkolů a dozoru je přitom nutností. Kontakt se zvířaty je vhodné kombinovat a nezůstávat dlouhou dobu u jedné aktivity (Loučka, 2007).

Zdařilá zooterapie je možná pouze tehdy, pokud všichni zúčastnění spolu komunikují a vzájemně spolupracují. Počet osob či organizací, které se do terapie zapojují je poměrně široký. Zahrnuje klienty, terapeuty, jejich asistenty, majitele zvířat, vedení ústavu, vedení farmy, popřípadě i rodiče či poručníky dětí. To platí jak o celkové organizaci práce, tak o aktivitách samotných. Je důležité naplánovat, kdo bude v danou chvíli aktivní, zda zvíře, klient nebo terapeut, přičemž platí, že alespoň částečná aktivita klienta je nezbytná. Při zooterapii, je velmi důležitá neustálá komunikace s klienty a jejich motivace. Terapeut nejprve musí u klientů vzbudit zájem, nějak je aktivizovat. Při tom si může pomoci vtipem, zvláštní příhodou ze života zvířat a také častým chválením klienta i za zdánlivé maličkosti. Terapeut by měl jasně a zřetelně odpovídat na otázky klientů. Klienti do aktivit nejsou nuceni, do práce je terapeut pobízí, až zjistí, že klient sám projevil zájem. Během terapie je vhodné neustále zjišťovat, o co mají klienti větší zájem a snažit se improvizovat tak, aby si klienti odnášeli pokud možno ten nejpříjemnější zážitek (Loučka, 2007).

Metody práce se samozřejmě liší v závislosti na prostředí, v jakém se terapie odehrává, počtu lidí, kteří jsou jí přítomni a také tím, zda se jedná o prostředí pro klienty již známé nebo zcela nové. Poznání úkonů, které souvisí s chovem zvířat, je pro klienty mnohdy zajímavé a poučné. Vážení zvířat, kupírování ocásků, předvádění a příprava na výstavy, rození a krmení mláďat, péče matek o mláďata – to vše mohou klienti v rámci zooterapie sledovat. V oblasti sexuální výchovy lze využít i páření zvířat.

Při samotné práci klientů na farmě není nutné používat příliš mnoho pomůcek. Pokud je nějakých potřeba, měl by nám je poskytnout a připravit odborník na práci na farmě. Pokud klienti na farmě přímo pracují, není důležitý rozsah a délka práce, ale jejich subjektivní pocit, že pro „své“ oblíbené zvířátko něco záslužného vykonali (Loučka, 2007).

1.3.9 Působení aktivity, co ovlivňuje; evaluace a objektivizace výsledků

Výsledky aktivit se mohou různit, podle cílů a specifických problémů klienta. Klientům se zlepšuje koordinace pohybů a jejich pohybová stránka jako celek či verbální komunikace. U některých klientů je vítána aktivizace nebo naopak zklidnění jejich chování, zlepšování sociálních dovedností nebo změna myšlení a přístupu k životu (Loučka, 2007). Prostřednictvím farmingterapie se vytváří pracovní návyky, klienti jsou aktivizováni ve smyslu sociálně rehabilitačním. Klient se stává odpovědný k sobě samému, zvířatům i ostatním lidem na farmě. Vytváří si pracovní návyky, získává sebeúctu i úctu k druhým. V tomto procesu fungují zvířata jako určitý prostředník, hlavním cílem je integrace zdravotně postižených do běžného života (Nerandžič, 2006).

Časový horizont, ve kterém můžeme sledovat pozitivní dopady farmingterapie na klienty se různí. Většina pozitivních výsledků se nedostavuje ihned, ale projevuje se za krátkou dobu, některé za několik měsíců nebo i let. Dostavovat se mohou jak skokově, tak postupným nástupem. Jako druhotný výsledek můžeme pozorovat zlepšení krevního tlaku, pulzové frekvence a složení krve. Psychické dopady farmingterapie jsou neméně důležité. Patří mezi ně i zlepšení nálady, pozitivní vnímání světa, radost ze života a posilování klientova sebevědomí. Častým přínosem je také skutečnost, že klient, který se jinak ostýchá komunikovat s okolím, se zvířaty běžně mluví nebo jim dokonce zpívá. Zanedbatelná není ani určitá forma relaxace a změna stereotypního způsobu života, kterou terapie přináší (Loučka, 2007). „Terapeutická farma umožňuje vytvořit u klientů ústavu sociální péče běžné pracovní návyky. Žije-li člověk v segregaci ústavu, nezná hodnotu peněz, neumí si uvařit, nakrájet si chleba, nakoupit, cestovat, neví, jak má žít v prostředí, kde se všichni pohybujeme.“ (Nerandžič, 2006).

Dobrý terapeut by se měl umět vcítit do druhého, měl by umět rozpoznat náladu klienta, vystihnout o co má zájem, co je mu příjemné a naopak a tomu přizpůsobovat metody práce. Vhodné je vracet se k úspěchům, které terapie přinesla, byť jen slovním připomenutím nebo fotografiemi (Loučka, 2007).

1.4. Využití farmingterapie v zahraničí - Green Chimneys

Green Chimneys se nachází nedaleko New Yorku v USA. Je národně uznávanou neziskovou organizací, která si klade za cíl prostřednictvím výukových programů zlepšit vyhlídky dětí do budoucna. Využívá nadstandardních výukových a terapeutických metod. „Terapie je zaměřena na emocionálně narušené děti s výchovnými problémy a děti z nefunkčních rodin, u nás by toto zařízení odpovídalo dočasnému dětskému domovu. Ovšem nic není vzdálenějšího našim ústavům jako tento zelený a rozlehlý areál, kde stáje sousedí přímo se školou, personál je vlídný a usměvavý a návštěvníci se mohou procházet a nahlížet do tříd a zařízení pro zvířata.“ (Straková, 2003). V různých programech děti pečují o zvířata a přírodu, čímž je jim vštěpována filozofie hodnot. Měly by se naučit oceňovat vše živé a skrze výuku i získávat citové a sociální vazby.

Tato organizace je celosvětově uznávanou veličinou v asistované práci se zvířaty. Funguje jako místní organizace pro děti a speciální školy. Nabízí odbornou léčbu, výukové a rekreační služby. Každý rok poskytuje zotavení a terapii stovkám dětí a jejich rodinám. Umožňuje jim prožít pozitivní zážitky spojené s mládím, znovu získat smysl vlastního života a vytvořit naději pro budoucnost. Formuje děti k nezávislosti a pozitivnímu přístupu v dospělosti.

Organizace byla založena již v roce 1947 rodinou Rossových, kteří zakoupili pozemek o 75 akrech půdy v městě jménem Town of Patterson ve státě New York. Byla zbudována škola, kde děti mohly být v přímém kontaktu se zemědělskými zvířaty. V červnu 1948 byla otevřena škola pro 11 studentů. Od té doby byly pozemky rozšířeny na 200 akrů. Dalších 350 akrů se nachází

v Clearpool Education Center. Green Chimneys School má téměř 200 studentů, z nichž 100 zde studuje a také bydlí na internátě a 80 do školy dochází z domova.

Green Chimneys poskytuje pokrokový, netradiční, humánní a láskyplný přístup k dětem, jejich rodinám i ke zvířatům. Jejich služby jsou zaměřeny na obnovu a posilování psychického zdraví dětí, jejich zdravý přístup k životu a nezávislost. Usiluje o rozvoj harmonických vztahů mezi lidmi a zvířaty. Formuje jejich vztah k rostlinám, přírodě a k životnímu prostředí. Jedná se o dobrovolnickou a nenáboženskou agenturu.

V současné době poskytuje své služby dětem a dospělým s handicapem i bez něho z New York city a okolí. Je považována za nejsilnější a nejrůznorodější druh farmy, která poskytuje takovéto aktivity.

Škola a vzdělávací středisko nese název Green Chimneys School for Little Folk. Green Chimneys Children's Service zajišťuje sociální služby, stará se o mentálně postižené a o mentální zdraví svých klientů obecně. Obě organizace jsou organizacemi neziskovými. The Friends of Green Chimneys je třetí organizace, která byla založena na podporu prvních dvou a je rovněž nezisková (Green Chimneys, 2008).

2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1 Cíl práce:

Cíl práce:

Zmapování provádění farmingterapie v České republice a její vliv na klienta

Dílčí cíle:

1. Zjistit s jakými druhy zvířat je farmingterapie prováděna
2. Popsat jaké činnosti klienti během terapie provádějí
3. Získat informace o tom, zda jsou organizace provádějící farmingterapii členy zastřešující organizace a jestli jim tato poskytuje možnost dalšího vzdělávání v oboru

V průběhu procesu shromažďování dat se budou postupně vytvářet hypotézy, které budou jasně formulovány v diskusní části.

3 METODIKA VÝZKUMU

3.1 Použité metody a techniky výzkumu

Kvalitativní a kvantitativní přístupy jsou v metodologii sociálních věd dvěma základními přístupy. Téma mé bakalářské práce vyžadovalo použití kvalitativního výzkumu, a to konkrétně metody dotazování. Výzkum probíhal v období od 5. 3. 2009 do 3. 5. 2009. Dle odborné literatury (Hendl, 2005) lze tímto typem výzkumu získat hloubkový popis případů, což je jeho nespornou výhodou. Dále umožňuje podrobnou komparaci případů, sledování jejich vývoje a zkoumání příslušných procesů. Nezůstáváme tedy na povrchu, ale jdeme do hloubky problému.

Ke sběru dat byla použita technika *e-mailového dotazování (CAMI)*. Dále pak byl využit *dotazník s otevřenými otázkami*, bylo zadáno 11 otázek, které se zabývaly konkrétním provozováním farmingterapie. Další použitou technikou byla *obsahová analýza dokumentů*. Jednalo se o internetové stránky jednotlivých organizací s cílem zanalyzovat informace o poslání organizace, poskytovaných službách a její cílové skupině klientů. Ve vybraných zařízeních byla užitá technika *zúčastněného pozorování*, kde bylo sledováno praktikování farmingterapie. Jednalo se návštěvu ÚSP MP Těchobuz a ÚSP Lidmaň, návštěvy proběhly 24. 4. 2009 a 1. 5. 2009 a každá trvala 2 hodiny. Kvalitativní výzkum zahrnuje řadu metod, z nichž nejdůležitější je zúčastněné pozorování. Jedná se o metodu, která je zvláště vhodná v případě, že zkoumaný jev je málo probádaný a je o něm dosud málo informací (Hendl, 2005). Jako doplňující metoda byla zařazena *fotodokumentace*.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

V rámci výzkumu jsem e-mailem oslovila 2299 organizací. Drtivou většinu z nich tvořily organizace poskytující sociální služby, jejichž e-mailové adresy jsem získala z Registru poskytovatelů sociálních služeb a u nichž se dalo

předpokládat, že by mohly provozovat farmingterapii. Zbývající část tvořily neziskové organizace, u kterých jsem rovněž předpokládala využití farmingterapie, e-mailové adresy těchto organizací jsou k dispozici na jejich internetových stránkách.

Z tohoto počtu rozeslaných e-mailů jich bylo 105 nedoručeno, 838 organizací mi odpovědělo, že farmingterapii neprovádějí a od 39 organizací se mi dostalo odpovědi, že provádějí něco, co se přibližuje významu farmingterapie. Těchto 39 organizací jsem na základě kladné odpovědi zařadila do výzkumného souboru, poprosila je o spolupráci a zaslala jim dotazník. Na tento dotazník mi odpovědělo pouze 16 organizací, které byly ochotny spolupracovat na výzkumu. Jsou to tyto organizace: **Bellevue, poskytovatel sociálních služeb, Farní Charita Karlovy Vary, Domov Na Hrádku, poskytovatel sociálních služeb, Domov Na Pustaji Křešice, Domov pro osoby se zdravotním postižením Zběšičky, Domov u lesa Tavíkovice, příspěvková organizace, Integrované centrum sociálních služeb Odlochovice, Ledovec, občanské sdružení, Leontýn, domov pro osoby se zdravotním postižením, Oblastní charita Havlíčkův Brod, PALATA domov pro zrakově postižené, Ústav sociální péče Lidmaň, příspěvková organizace, Ústav sociální péče Tuchořice, příspěvková organizace, Zámek Břežany příspěvková organizace, Občanské sdružení ESTER, Ústav sociální péče pro mentálně postižené Těchobuz, příspěvková organizace**

4 VÝSLEDKY

V této kapitole jsou ve 2 tematických okruzích zpracovány základní informace o zařízeních, která provozují farmingterapii, zúčastněné pozorování u některých z nich a dále výsledné informace z polostrukturovaného dotazování.

4.1 základní údaje o zařízeních, pozorování

Bellevue, poskytovatel sociálních služeb

Bellevue je příspěvkovou organizací Středočeského kraje, která je poskytovatelem těchto služeb:

- Domov pro osoby se zdravotním postižením
- Chráněné bydlení
- Podpora samostatného bydlení

Cílová skupina:

- osoby s kombinovaným postižením
- osoby s mentálním postižením
- osoby se zdravotním postižením

Věková kategorie klientů:

- mladí dospělí (19 – 26 let)
- dospělí (27 – 64 let)
- mladší senioři (65 – 80 let)

Poslání:

Posláním je provázet životem osoby se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení a snažit se o to, aby mohly důstojně a podle svých přání žít uvnitř společnosti. Jedná se o osoby, jejichž situace je natolik vážná, že vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Služby jsou poskytovány rovněž klientům se specifickými potřebami, kteří projevují o tuto službu zájem a absolvovali socializační program.

Spolupracují s občanským sdružením Etincelle:

Historie občanského sdružení Etincelle se píše od podzimu roku 2005. Sdružení se specializuje na pomoc svým klientům na území celé České republiky, zvláště pak v regionu Středočeského kraje a hlavního města Prahy. Sdružení zajišťuje projekty, které podporují vývoj osob s mentálním a fyzickým handicapem. Snaží se tyto občany začleňovat do společnosti a podporovat tak sociální inkluzi. Pořádá také kulturní a společenské akce. V součinnosti s poskytovateli sociální péče hledá a umísťuje sponzorské dary.

e-mail: jakub.knezu@etincelle.cz

web: [http:// www.etincelle.cz](http://www.etincelle.cz)

V areálu domova Bellevue, poskytovatele sociálních služeb, se nachází několik ovcí, které jsou ustájeny v salaši v Leducích u Slaného. V tomto prostoru je s nimi prováděna i farmingterapie. Tři klienti zařízení ve věku 35-60 let, kteří jsou schopni plnit úkoly samostatně, zde pracují v rámci polovičního úvazku a další mají možnost se přijít podívat, případně asistovat u méně náročných aktivit. Co se týká terapeutických schůzek, neexistuje žádný pevně stanovený rozvrh. Pro provozovatele těchto služeb a zaměstnance domova Bellevue je důležitá maximální zpětná vazba od jejich klientů. Klienti si z terapie odnáší pocit začlenění, odpovědnosti, užitečnosti, pocit dobře vykonané práce, což má pozitivní vliv i na jejich sebevědomí. Důležitá je také schopnost týmové práce. Klienti dochází do práce z chráněného bydlení, případně aktivit, které uskutečňují v rámci Bellevue. Celá činnost je financována ze sponzorských darů, příspěvků úřadu práce a jiných aktivit Etincelle. Na práci klientů dohlíží zootechnik – zaměstnanec Etincelle, o.s., který je zároveň vedoucím farmy a zaměstnanci domova Bellevue – sociální pracovníci zařízení. Zařízení není členem žádné zastřešující organizace.

Farní Charita Karlovy Vary

Farní Charita Karlovy Vary je církevní právnickou osobou, jejímž zřizovatelem je Biskupství plzeňské. Posláním charity je pomoc lidem v nouzi s využitím principů křesťanské lásky.

Poskytované služby:

Sociálně terapeutické dílny
Odborné sociální poradenství
Odlehčovací služby
Denní stacionáře
Týdenní stacionáře
Azylový dům
Dům na půl cesty
Krizová pomoc

Cílová skupina klientů:

oběti domácího násilí
osoby bez přístřeší
osoby s chronickým duševním onemocněním
osoby s chronickým onemocněním
osoby s jiným zdravotním postižením
osoby s kombinovaným postižením
osoby s mentálním postižením
osoby s tělesným postižením
osoby se sluchovým postižením
osoby se zdravotním postižením
osoby se zrakovým postižením
osoby do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní péče
rodiny s dítětem/děťmi
osoby v krizi
senioři

Věková kategorie klientů:

děti předškolního věku (1 - 7 let)
mladší děti (7 –10 let)
starší děti (11 – 15 let)
dorost (16 – 18 let)
mladí dospělí (19 – 26 let)
dospělí (27 – 64 let)

mladší senioři (65 – 80 let)
starší senioři (nad 80 let)

Hospodářská zvířata jsou využívána v rámci Sociálně terapeutické dílny Karlovy Vary.

V majetku Farní charity Karlovy Vary jsou 2 kozy kamerunské, přibližně 30 králíků, drobní hlodavci jako jsou křečci a morčata, akvarijní ryby a papoušci. Zvířata jsou ustájena na adrese Svobodova 743/12, Karlovy Vary – Stará Role v rámci Sociálně terapeutické dílny. V tomto místě je s nimi také terapie prováděna. Uživatelé této služby zvířata krmí a čistí jejich příbytky za asistence pracovníka v sociálních službách, jinak odborníka chovatele s dlouhodobou praxí v oboru chovatelství. Jsou to lidé s mentální retardací, psychickými poruchami, zdravotním postižením. Ambulantně dochází též děti z Azylového domu pro matky s dětmi v tísni, méně pak i senioři. Schůzky s klienty se konají ve všední dny od 8.00 do 15.30 hod. Klienti si odnáší pocit sebevědomí z faktu starosti o živého tvora a manuální práce pravidelného charakteru. Jedná se o individuální projekt Karlovarského kraje a je financován z prostředků ESF a státního rozpočtu. Terapii provádí pedagog a pracovník v sociálních službách, okrajově i sociální pracovník a vedoucí kroužku. Dotazovaná organizace v dotazníku uvedla, že je členem nějaké zastřešující organizace, bohužel však opomněla uvést v jaké. Odborní pracovníci se dosud neúčastnili dalšího vzdělávání či odborných konferencí v daném oboru.

Domov Na Hrádku, poskytovatel sociálních služeb

Domov Na Hrádku má své sídlo v jednopatrovém zámečku, v jehož okolí je rozsáhlý park. Jedná se o příspěvkovou organizaci, která si klade za cíl nabízet pomoc dospělým klientům s mentálním postižením v kombinaci s tělesným nebo smyslovým postižením.

Poskytované služby:

- Chráněné bydlení
- Domov pro seniory se zdravotním postižením

Cílová skupina klientů:

- osoby s jiným zdravotním postižením
- osoby s kombinovaným postižením

Osoby od 18 let s mentálním postižením v kombinaci s tělesným nebo smyslovým.

- osoby s mentálním postižením

Osoby od 18 let, u kterých dochází trvale ke snížení rozumových schopností, osoby se sníženou soběstačností při zvládání každodenních činností, osoby s odlišným vývojem psychických vlastností. Cílovou skupinou jsou osoby se všemi stupni mentálního postižení.

- osoby s tělesným postižením
- osoby se zdravotním postižením

Věková kategorie klientů:

mladí dospělí (19 – 26 let)

dospělí (27 – 64 let)

Cílem Domova Na Hrádku je poskytovat pomoc lidem, kteří mají sníženou soběstačnost a podporovat je ve zvládání každodenních činností. Domov Na Hrádku se snaží těmto lidem nahradit skutečný domov a jedincům, kterým to jejich zdravotní stav dovolí, pomáhá při začleňování do společnosti. (podporované zaměstnávání, vzdělání).

Součástí domova jsou terapeutické dílny: keramika, košíkářství, práce s textilem, tkaní, práce se suchou vazbou, ale především práce s vlnou a s tím související chov ovcí.

Domov Na Hrádku jako poskytovatel sociálních služeb provozuje farmingterapii s ovci a hrdličkami. V zařízení je také pes a dvě kočky, o které se klienti starají. Zvířata jsou ustájena na zahradě v samostatném kotci, hrdličky

mají svou voliéru. Samotná farmingterapie je prováděna na zahradě, kde se klienti o zvířata každý den starají. V zařízení žijí klienti s nejnižším stupněm postižení, tudíž jsou schopni veškerou péči o zvířata obstarat sami. Tento každodenní styk umožňuje klientům, aby si vytvořili ke zvířatům kladný vztah a dokázali se vcítit do jejich potřeb. Farmingterapie je určena pouze pro klienty domova, ambulantní služby zde nejsou poskytovány. Činnost spojená s péčí o zvířata je financována výhradně ze zdrojů domova. Farmingterapii provádí pracovník údržby, který sám doma zvířata chová a má v práci s nimi velké zkušenosti. Při aktivitách pomáhají pracovníci sociálních služeb. Domov Na Hrádku není členem žádné zastřešující organizace.

Domov Na Pustaji Křešice

Domov Na Pustaji Křešice spadá pod Centrum sociální pomoci Litoměřice a je příspěvkovou organizací, jejímž zřizovatelem je Ústecký kraj. V postupně rekonstruovaném objektu byla vytvořena kapacita 43 míst.

Domova Na Pustaji Křešice poskytuje pobytové sociální služby klientům se zdravotním a mentálním postižením a snaží se vytvářet náhradní rodinné a životní prostředí, které by uživatelům v maximální míře nahrazovalo domov. Důstojné životní podmínky a příjemné prostředí pro uživatele, kteří potřebují podporu a péči druhé osoby, přispívá k tomu, aby byl a v co největší míře využit jejich duševní potenciál, a aby mohli zůstat sami sebou.

Poskytovaná služba:

Domov pro osoby se zdravotním postižením

Cílová skupina klientů:

osoby s chronickým onemocněním

osoby s kombinovaným postižením

osoby s mentálním postižením

Služby jsou poskytovány mužům s lehkým a středním stupněm mentálního postižení.

Věková kategorie klientů:

dospělí (27 – 64 let)

mladší senioři (65 – 80 let)

starší senioři (nad 80 let)

Domov Na Pustaji Křešice je ústavem pro mentálně postižené dospělé muže. V místě jsou chovány ovce. Chov je pozůstatkem dřívější praxe v zahradě zařízení, kde mají ovce samostatnou stáj. Pod dohledem zaměstnanců údržby se o zvířata stará jeden klient, kterému občas pomáhají jeho dva kamarádi. Ostatní klienti pomáhají se senem. Pro tohoto muže je práce se zvířaty jeho celoživotním koníčkem. Obstarávání krmení, vypouštění a zavírání zvířat a jejich průběžné sledování. Také zajišťuje úklid hnoje a asistuje při stříhání ovcí. V tomto případě se nekonají žádné pravidelné schůzky, starost o zvířata je jeho každodenní zálibou a smyslem života. Na chov ovcí využívá zařízení pouze vlastní prostředky, pomoc a podporu v této činnosti poskytují zaměstnanci ústavu. V tomto případě se nejedná o cílenou terapii, jde spíše o pozůstatek dřívější pracovní terapie, avšak podle mého názoru jde o případ, který stojí za povšimnutí a svědčí o možnostech, které může láska ke zvířatům člověku poskytovat.

Domov pro osoby se zdravotním postižením Zběšičky

Motto: „Kdo nedělá nic pro druhé, nedělá nic pro sebe.“

Zřizovatelem Domova pro osoby se zdravotním postižením je Jihočeský kraj a jedná se o příspěvkovou organizaci. Žijí zde lidé, jejichž stav vyžaduje celoroční pravidelnou pomoc jiných osob. Jedná se o ženy i muže zejména z jihočeského kraje s mentálním, kombinovaným a zdravotním postižením.

Domov si klade za cíl vytvořit svým uživatelům takové prostředí, které by jim v co největší míře nahrazovalo prostředí domácí a umožňovalo jim co nejvíce se přiblížit běžnému způsobu života. S přihlédnutím k individuálním možnostem a schopnostem klientů se Domov snaží rozvíjet soběstačnost klientů v běžných životních úkonech.

Poskytovaná služba:

Domov pro osoby se zdravotním postižením

Cílová skupina klientů:

osoby s kombinovaným postižením
osoby s mentálním postižením
osoby se zdravotním postižením

Osoby, které jsou nuceny využívat pobytové služby, a to z toho důvodu, že jsou vzhledem ke svému postižení sociálně znevýhodněni natolik, že nejsou schopny částečně nebo plně zabezpečovat a uspokojovat své životní potřeby.

Věková kategorie klientů:

děti předškolního věku (1 - 7 let)
mladší děti (7 – 10 let)
starší děti (11 – 15 let)
dorost (16 – 18 let)
mladí dospělí (19 – 26 let)
dospělí (27 – 64 let)

Domov pro osoby se zdravotním postižením Zběšičky vlastní dvě kamerunské kozy ustájené v ohradě areálu organizace, kde jsou rovněž využívány pro potřeby farmingterapie. Klienti zajišťují každodenní péči o zvířata, připravují a zajišťují jim krmivo, sami je krmí a starají se o úklid jejich ustájení. Taktéž jsou u porodů mláďat a podílí se na kontrole zdravotního stavu dospělých zvířat a kůzlat. Každodenních schůzek se účastní klienti s lehčím a středním stupněm mentální retardace, kteří jsou v domově ubytováni. Styk klientů se zvířaty je vždy přítomen odborný pracovník v sociálních službách – instruktor sociální péče.

Jejich pravidelná starost a péče u nich buduje vztah ke zvířatům, zodpovědnost, ale také jim přináší citovou pohodu. Na financování této činnosti organizace využívá jednak svých prostředků, jednak darů od jiných subjektů. Organizace není členem žádné zastřešující organizace.

Domov u lesa Tavíkovice, příspěvková organizace

Motto: « Milovat to, co je krásné není těžké, ale přilnout k jedincům, kterým osud nepřál, vyžaduje lidí celých - lidí se šlechetným srdcem »

Tavíkovice se nacházejí v okrese Znojmo v Jihomoravském kraji. Jedná se o příspěvkovou organizaci, jejímž zřizovatelem je Jihomoravský kraj.

Poskytované služby:

Domov pro osoby se zdravotním postižením
Chráněné bydlení

Cílová skupina klientů:

- osoby s mentálním postižením
 - osoby s mentálním a případným dalším nedominujícím smyslovým a tělesným postižením nad 18 let

Věková kategorie klientů:

mladí dospělí (19 – 26 let)
dospělí (27 – 64 let)
mladší senioři (65 – 80 let)
starší senioři (nad 80 let)

V Domě u lesa Tavíkovice probíhá farmingterapie v dopoledních hodinách a je zde součástí pracovní terapie. V tomto čase klienti získávají pracovní návyky pod vedením pracovníků sociální péče. V rámci pracovní terapie mohou klienti navštěvovat: stolařskou dílnu, šicí dílnu, zahradnictví, údržbu a úklid, keramickou

dílnu, turistický klub, muzikoterapii, rybářský klub, arteterapii – vyšívání, klub vaření a pečení, klub vozatajství, sportovní klub, klub ručních prací, ale také chov koní a drobnochov.

Chov koní – v těsném kontaktu se zvířaty klienti získávají a rozvíjejí dovednosti při péči o koně. Čistí stáje a připravují krmivo. Klienti pomáhají i při sezónních pracích.

Drobnochov – v tomto druhu pracovní terapie se klienti starají o drůbež a drobná domácí zvířata. Za asistence a vedení odborného pracovníka klienti stavěli přístřešky pro drůbež, rovněž zvířatům připravovali krmení a podestýlku.

Domov u lesa Tavíkovice vlastní tato zvířata: králíci 15 ks, husy 3ks, kachny 6 ks, krůty 5 ks, perličky 7 ks, slepice 12 ks, pávi 4 ks, fretka 1 ks, psi 2 ks, laboratorní potkani 6 ks, laboratorní myši 8 ks, užovka červená 1 ks, exotické ptactvo 20 ks, koně 6 ks. Zvířata jsou umístěna ve stáji, ve výbězích s přístřeškem, voliérách, v kotci, králíkárně a teráriu. Náplň farmingterapie je prováděna v prostorách určených pro pracovní terapii. Klienti se pravidelně účastní dopoledního krmení, čištění ubikací, přípravy podestýlky a krmiva, vše probíhá pod dohledem pracovníka sociální péče – ergoterapeuta. Víkendovou péči zajišťují zkušenější klienti z chráněného bydlení, kteří jsou patřičně poučeni o potřebách jednotlivých zvířat. Terapie je aplikována u klientů se zájmem o chov zvířat, avšak s tím omezením, že se nesmí jednat o klienty se sklony k agresivitě a ubližování živým tvorům. Schůzky probíhají v rámci pracovní terapie od pondělí do pátku a klienti se na nich učí zodpovědnosti při péči o zvířata. Terapie je poskytována pouze klientům zařízení a je financována z rozpočtu domova a ze sponzorských darů. Domov u lesa Tavíkovice není členem žádné zastřešující organizace.

Integrované centrum sociálních služeb Odlochovice

Integrované centrum sociálních služeb Odlochovice je samostatnou příspěvkovou organizací, jehož zřizovatelem je Magistrát hlavního města Prahy. Svou činnost zaměřuje na poskytování služeb osobám s mentální retardací nebo poruchami vývoje. Poskytované služby zahrnují komplexní péči o klienty, a to jak po stránce hmotné, tak po stránce ošetrovatelské, rehabilitační a sociální.

Poskytované služby:

Chráněné bydlení
Domov pro osoby se zdravotním postižením

Cílová skupina klientů:

Osoby s kombinovaným postižením
Osoby s mentálním postižením
Osoby se zdravotním postižením

Dospělé osoby a mládež s mentálním postižením, dospělé osoby a mládež s mentálním postižením v kombinaci s postižením tělesným nebo smyslovým

Věková kategorie klientů:

bez omezení věku

K integračnímu centru Odlochovice přiléhá areál farmy, kde probíhá farmingterapie.

Integrované Centrum Sociálních Služeb Odlochovice, zkráceně ICSS Odlochovice. Vlastní 6 ovcí, 10 koz, 3 prasata, 2 koně, 10 králíků a 25 slepic. Tato zvířata žijí ve stájích v samostatném areálu farmy přilehajícímu k centru. Terapie je realizována přímo na farmě či na pastvě zvířat. Pracovní činnost začíná ranním setkáním s klienty a rozdělením pracovních povinností dle schopností klientů. Klienti pracují se zvířaty od pondělí do pátku, zdatnější klienti pak pracují i o víkendu. Jedná se pouze o mobilní klienty centra. Klienti získávají sebejistotu,

pracovní návyky a odvahy. Zdokonalují svou motoriku, rozšiřují své vědomosti a cvičí se v komunikaci. Jedná se o aktivitu v rámci zákona o sociálních službách, a je tedy financována ze společných zdrojů na provoz ICSS (rozpočet – platby klientů, dotace od zřizovatele a MPSV). Terapii v centru provádí dva sociální pracovníci. Centrum není členem žádné zastřešující organizace.

Ledovec, občanské sdružení

Občanské sdružení Ledovec se nachází v plzeňském kraji. Jedná se o neziskovou organizaci, která si klade za cíl zlepšovat a udržovat kvalitu života lidí s duševním onemocněním a/nebo mentálním handicapem v běžných podmínkách. Přáním Ledovce je, aby uživatelé poskytovaných sociálních služeb získali takové dovednosti, které by mohli uplatnit v životě v jejich přirozeném prostředí.

Poskytované služby:

Denní stacionář
Odborné sociální poradenství
Chráněné bydlení
Sociální rehabilitace

Cílová skupina klientů:

Osoby s chronickým duševním onemocněním
Osoby s mentálním postižením

Věková kategorie klientů:

dorost (16 – 18 let)
mladí dospělí (19 – 26 let)
dospělí (27 – 64 let)
mladší senioři (65 – 80 let)
starší senioři (nad 80 let)

Občanské sdružení Ledovec provádí farmingterapii se třemi kozami, třemi ovci a čtyřmi slepicemi. Vlastní také dvě kočky a psa. Zvířata přebývají v chlévě v prostorách Terapeutického centra Ledovec, kde je s nimi prováděna

i samotná terapie. Klienti vyvádějí kozy na pastvu, krmí je, kydají, sbírají vejce, případně pomáhají u stříhání kopyt a vyčesávají psa. Tyto činnosti provádí třikrát týdně. Podle názoru odborných pracovníků centra je tato činnost vhodná pro většinu jejich klientů s mentálním postižením nebo s duševním onemocněním, pokud nejsou příliš utlumeni léky. Tento druh terapie považují mimo jiné za dobrý trénink komunikace s živým tvorem a za smysluplnou práci, kterou zvířata potřebují. Tím, že jim ji klient poskytuje a vyvíjí fyzickou práci, se učí porozumění životu a poznává proces rození mláďat a stárnutí v přírodě. Aktivity v terapeutickém centru jsou ambulantní a jsou hrazeny z příspěvků na poskytování sociální služby (MPSV, MZ, firemní nadace, příspěvky klientů, sponzoři). Terapii provádí vesměs pracovníci v sociálních službách bez speciální zookvalifikace. Centrum není členem žádné zastřešující organizace.

Leontýn, domov pro osoby se zdravotním postižením

Domov sídlí v zámku Leontýn v okrese Rakovník ve Středočeském kraji. Uživatelé sociální služby bydlí v okálech typu chráněného bydlení v přilehlém zámeckém parku. Celý areál se nachází v prostředí Křivoklátských lesů.

Jedná se o příspěvkovou organizaci, jejíž prioritou je, aby se život lidí, kteří zde žijí, co nejvíce přibližoval životu zdravých lidí. Prioritou domova je, aby klienti mohli žít plnohodnotný život s ohledem na své možnosti, a aby domov Leontýn pokládali za svůj domov.

Cílová skupina klientů:

Osoby s kombinovaným postižením

Osoby s mentálním postižením

Osoby od 11 let, které mají sníženou soběstačnost a sníženou schopnost nebo

dovednost uplatňovat vlastní práva z důvodu mentálního postižení, jejichž situace vyžaduje pravidelnou podporu jiné fyzické osoby.

Věková kategorie klientů:

starší děti (11 – 15 let)
dorost (16 – 18 let)
mladí dospělí (19 – 26 let)
dospělí (27 – 64 let)
mladší senioři (65 – 80 let)

Domov pro osoby se zdravotním postižením Leontýn vlastní hospodářské stavení, kde provádí farmingterapii s koňmi, ovce, psy a králíky. Zde jsou zvířata také ustájena. Klienti přichází ráno, pomáhají s vyvedením zvířat na pastvu a uklízejí boxy. Během dne dohlíží, zda mají zvířata pití, večer pomáhají s čištěním zvířat a s krmením. Pokud mají klienti zájem, mohou provádět tyto činnosti denně. Jde o klienty s lehkým a středním postižením a výhradně o klienty Leontýna. Práci se zvířaty získávají pocit zodpovědnosti, dokazují si, co zvládnou a zjišťují, že jsou užiteční a někdo je potřebuje. Činnost zajišťují techničtí zaměstnanci, pracovníci sociální péče a vychovatelé a je financována z vlastních zdrojů zařízení či ze sponzorských darů. Domov pro osoby se zdravotním postižením Leontýn není členem žádné zastřešující organizace.

Oblastní charita Havlíčkův Brod

Petrklíč - denní stacionář pro děti a mládež s mentálním a kombinovaným postižením

V denních stacionářích jsou poskytovány ambulantní služby lidem, kteří mají vinou vysokého věku zdravotního postižení či vinou chronického duševního onemocnění, sníženou soběstačnost, nedokáží se sami o sebe v plném rozsahu postarat a je u nich nutná pomoc jiné osoby. Stacionář poskytuje své služby dětem a mládeži, dává jim příležitost navázat sociální kontakty mimo domov a poskytuje jim také péči v oblasti výchovně vzdělávací a zdravotní. Cílem tohoto snažení by mělo být nalezení podpory, zázemí a dosažení co největší míry nezávislosti

v běžném životě pro handicapované jedince. V případě Petrklíče se jedná o stacionář rodinného typu, kde zaměstnanci stacionáře vytvářejí spolu s klienty společenství v nejširším slova smyslu. Petrklíč vznikl v polovině roku 2002 na popud rodičů handicapovaných dětí.

Cílová skupina klientů:

osoby s kombinovaným postižením
osoby s mentálním postižením
osoby se zdravotním postižením

Věková kategorie klientů:

mladší děti (7 – 10 let)
starší děti (11 – 15 let)
dorost (16 – 18 let)
mladí dospělí (19 – 26 let)
dospělí (27 – 64 let)

Oblastní charita Havlíčkův Brod, Petrklíč je denní stacionář pro děti a mládež s mentálním a kombinovaným postižením. Pro potřeby farmingterapie využívá charita koně, ovce a jednoho osla. Tato zvířata jsou trvale ustájena na farmě v Miskovicích. V areálu farmy je terapie také provozována. Pokud to počasí dovolí, děje se tak jednou týdně a to pouze v teplých měsících. Na farmu charity dochází klienti s mentálním postižením ambulantně. O děti se při terapii stará rehabilitační pracovnice spolu se speciálním pedagogem. Zprvu byly ostýchaví, ale později se naučili chodit do stájí i do výběhů, zvířata běžně krmí, hřebelcují je, vyklízejí jim stáje apod. Jako největší přínos pro zúčastněné vidí pracovníci charity fakt, že se klienti zklidní. Činnost farmy je financována z grantů Evropské unie.

PALATA domov pro zrakově postižené

Domov pro zrakově postižené PALATA se nachází v klidné části Smíchova na jižním svahu Strahova. Objekt je zasazen do tříhektarového parku v anglickém stylu. Jedná se o příspěvkovou organizaci, která poskytuje péči osobám se zrakovým postižením, snaží se o udržení jejich plnohodnotného života a zvyšování jejich soběstačnosti. Klade přitom v maximální možné míře důraz na individuální přístup.

Poskytována služba:

Domov pro osoby se zdravotním postižením

Cílová skupina klientů:

Osoby s kombinovaným postižením

Osoby se zrakovým postižením

Klienty jsou zrakově postižení senioři, kteří potřebují kromě rezidenčních služeb i další specializované služby.

Věková kategorie klientů:

dospělí (27 – 64 let)

mladší senioři (65 – 80 let)

starší senioři (nad 80 let)

Palata – Domov pro zrakově postižené provádí farmingterapii přímo u zvířat, na zahradě. K tomuto účelu vlastní dvě kamerunské kozy, jednoho kamerunského beránka, dva zakrslé králíky a 15 andulek. Kromě andulek, které jsou v klecích v pokojích klientů nebo v budově domova, mají zvířata ustájení v přilehlé zahradě. Klienti kontrolují, zda mají dostatek vody, krmení, zda jsou v pořádku, starají se o krmení, sečou a suší seno, starají se, aby bylo dostatečné množství granulí. Nakupují zrní pro andulky, čistí klece. V kuchyni si obstarávají suchý chleba pro králíky. Udržují čistotu u zvířat. Tato činnost přirozeně vyžaduje každodenní pracovní nasazení. Klientům s mentálním postižením každodenní

péče o zvířata přináší pocit, že je někdo potřebuje, mají svou práci a povinnosti, jsou užiteční. Práci provádí pouze klienti domova za asistence pracovníka v sociálních službách. Domov není členem žádné zastřešující organizace a popsaná činnost je sponzorována ze sponzorských darů.

Ústav sociální péče Lidmaň, příspěvková organizace

Zařízení se nachází v okrese Pelhřimov a je zřizované krajem Vysočina. Jeho hlavním cílem je zajišťování důstojného života pro osoby s mentálním postižením. Ústav svým klientům poskytuje individuální pomoc a podporu, která by měla směřovat k tomu, aby mohli jeho klienti vést plnohodnotný, pohodlný a kvalitní život co nejvíce podobný životu jejich nehandicapovaných vrstevníků.

Poskytovaná služba:

Domov pro osoby se zdravotním postižením

Cílová skupina klientů:

Osoby s kombinovaným postižením

Osoby s mentálním postižením

Osoby mobilní až částečně mobilní s lehkou až těžkou mentální retardací, po ukončení povinné školní docházky. Osoby mobilní až částečně mobilní s kombinovanými vadami (mentální retardace + smyslová nebo tělesná vada)

Věková kategorie klientů:

dorost (16 – 18 let)

mladí dospělí (19 – 26 let)

dospělí (27 – 64 let)

Ústav sociální péče Lidmaň chová ve svém areálu 12 kachen, 12 slepic, 10 králíků a jedno prase a do budoucna počítají s rozšířením chovu. Zvířata mají vlastní chlívek, kurník a králíkárnou. Klienti, kteří mají střední stupeň mentální

retardace, mají ke zvířatům velmi kladný vztah a každý den se o ně pečlivě starají, krmí je, čistí jim ustájení, ošetřují je a shání pro ně krmení. Učí se tak starat se o druhé a také to, že vše dá určitou práci a námahu. Farmingterapie je prováděna pouze pro klienty zmíněného zařízení a je financována ze sponzorských darů a z darů organizací, kde klienti pracují. Ústav není zastřešen žádnou zooterapeutickou organizací. Někteří klienti jsou členy Českého svazu chovatelů drobného zvířectva.

Pozorování:

Ústav sociální péče Lidmaň jsem měla možnost navštívit 1. 5. 2009, tedy v den státního svátku, avšak v ústavu byl čilý pracovní ruch. Přivítala mě vstřícná sociální pracovnice, provedla mě zařízením a vše mi ukázala a vysvětlila. Náš rozhovor začal její omluvou za provizorní podmínky chovného dvorku. Dříve ústav využíval pro chov zvířat hospodářskou budovu v blízkosti ústavu, která byla v majetku církve. Ta však budovu prodala a zvířata se musela stěhovat do prostor ústavu. Jelikož však mají klienti práci se zvířaty velmi rádi, dalo vedení ústavu přednost ustájení chovu v provizorních podmínkách před jeho zrušením. V současné době získávají peníze na výstavbu chovného dvorku v prostorách zařízení. Do budoucna se počítá i s nákupem dalších zvířat a rozšíření chovu. Starost o zvířata se nepodřizuje žádnému pevně stanovenému časovému harmonogramu, ale tato činnost klienty baví, sami se o ni hlásí a není tedy prakticky možné, že by zvířata zůstala bez své pravidelné péče. Veškerou péči o zvířata si zajišťují klienti sami. Zvláště příprava stravy je velmi rozmanitá a časově i fyzicky náročná. Klienti vaří brambory pro kachny, sečou trávu králíkům a suší jim seno, slepicím sypou zrní a prasatům nosí zbytky z domácností. Kromě mzdy za odvedenou práci dostávají klienti od svých zaměstnavatelů sponzorské dary ve formě krmných směsí, granulí apod. Atmosféra v zařízení na mě působila rodinným dojmem a život v ústavu probíhá podobně jako v rodinách. Schopnější klienti si pod odborným dohledem sami perou, žehlí a vaří. Společně zpracovávají plodiny, které si vypěstovali v ústavním

skleníku. V létě chodí na borůvky, jezdí ke Znojmu sklízet ovoce a zeleninu, na podzim chodí na houby. Někteří klienti ústavu jsou také členy Českého svazu chovatelů, což jim umožňuje účastnit se schůzí a přednášek pořádaných svazem. Společně se starostí o zvířata přináší i tato aktivita klientům uspokojení a radost.

Ústav sociální péče Tuchořice, příspěvková organizace

Obec Tuchořice leží 9 km jihovýchodně od Žatce, v malebné krajině pod úpatím Markvarecké pahorkatiny. V budově zámečku již 37 let funguje Ústav sociální péče pro mentálně postižené dospělé muže. Posláním ústavu je zachování lidské důstojnosti jeho uživatelů a podporování rozvoje jejich samostatnosti. Zařízení vychází z individuálně projednaných a stanovených potřeb uživatelů služby a snaží se své klienty motivovat k překonání jejich nepříznivé sociální situace. Dále jsou posilovány snahy uživatelů o vstup do samostatného života, přičemž je dbáno na důsledné zajišťování a dodržování lidských práv a základních svobod.

Poskytovaná služba:

Domov pro osoby se zdravotním postižením

Cílová skupina klientů:

Osoby s mentálním postižením - muži

Věková kategorie klientů:

dospělí (27 – 64 let)

Příspěvková organizace, Ústav sociální péče Tuchořice, disponuje velkým počtem zvířat, s nimiž je farmingterapie prováděna. Jedná se o drobné domácí

zvířectvo (slepice, kachny, holubi, králíci, prase domácí-celkem cca 50 ks), o něž pečuje pod odborným dozorem 1 klient + 1 náhradník. Dále jsou v ústavu 4 koně, o které pod vedením odborného pracovníka pečují 3 klienti (koňáci). Poskytují koním celodenní péči včetně úklidu stájí. O tři psy pečuje jeden klient, ale volně se s nimi setkávají prakticky všichni klienti ústavu. U zvířat v zookoutku, v němž je přibližně 60 kusů drobného okrasného a exotického ptactva, jsou dva klienti, kteří vykonávají pouze pomocné práce při čištění a přípravě krmiva. Dále mají v ústavu 4 kamerunské kozičky, vietnamská prasátka (dle sezony od 3 až po 15), dvě prasata divoká, jednoho srnce, dva medvídky mývaly, klokana rudokrkého a tři pávy. Tíha odpovědnosti o péči leží na provozáři ústavu, pracovnících údržby a vybraných pracovnících v sociálních službách. Klienti pod odborným dozorem se podílejí pouze na úklidových pracích, přípravě krmivové základny a zemědělských pracích. Drobné domácí zvířectvo je ustájeno na hospodářském dvoře v areálu ústavu, kde jsou kotce a chlívký. Koně jsou v hospodářské budově, kde mají stáje a přiléhající výběh. Psi jsou v koticích v areálu zámeckého parku a zvířata v zookoutku ve venkovních výběžích, klecích a voliérách v areálu zámeckého parku. V zimním období je umístění ptactva a choulostivých zvířat v hospodářské budově.

Farmingterapie je prováděna v areálu ústavu v zámeckém parku. Rozsah činností je v ústavu velmi široký. Jeden klient na domácím hospodářství, tři klienti u koní a další 2 pro potřebu zookoutku, vykonávají tuto práci celodenně, včetně finančního ohodnocení, dalších cca 5 klientů se podílí v rozsahu 2-5 hod denně (dle potřeby). Na nárazové úklidové práce nebo sezónní práce, jako je sklizeň sena nebo sběr brambor a dalších plodin se podílí cca 2/3 klientů ústavu tj. cca 40 osob. Navíc se klienti zapojují do sezónní výpomoci pro zemědělské subjekty.

Do této práce jsou zapojeni klienti s lehkým nebo středním mentálním postižením. Do nárazových akcí jsou pak zapojeni všichni klienti, včetně klientů se středně těžkým postižením. Velmi dobře se taktéž osvědčil kontakt klientů s těžkým postižením s koňmi v rámci terapie. Od farmingterapie si v ústavu slibují

přiblížení klientů k přírodě, získání odpovědnosti za plnění pracovních úkolů, získání pocitu potřebnosti a v neposlední řadě jejich adaptaci mezi běžnou komunitu. Pocit partnerství a sebevědomí.

Ústav provozuje farmingterapii pouze se svými klienty. V jarní, letní a podzimní sezoně je využíván zookoutek, klienty jiného ústavu, popřípadě dětmi z MŠ a ZŠ z Tuchořic, Žatce a oblasti podbořanska. Součástí návštěvy zookoutku je i jízda na koni nebo v kočáře. Činnost je financována částečně z vlastních zdrojů ústavu, dále pak svépomocnou prací při výrobě krmivové základny, pomocí členů místního občanského sdružení a prostřednictvím dárců.

Chod ústavního hospodářství a zookoutku řídí provozář ústavu a podílejí se na něm další pracovníci ústavu. Je to parta nadšenců se vztahem k přírodě, zemědělství a zvířatům. Provozář má středoškolské vzdělání, odborná kvalifikace je zajištěna prostřednictvím veterinárního specialisty a pomocí veterinární územní správy. Ústav není členem žádné zastřešující organizace.

Zámek Břežany příspěvková organizace

Zámek Břežany se nachází na jižní Moravě nedaleko hranic s Rakouskem a je obklopen anglickým parkem o rozloze 6 hektarů. V zámku je vytvořen domov pro osoby s mentálním postižením všech stupňů. Hlavním cílem, který si zařízení klade, je vytvoření plnohodnotného domova, kde by se život klientů mohl co nejvíce podobat přirozenému životu. Snaží se podporovat a rozvíjet individualitu a schopnosti lidí, kteří v zámku žijí.

Poskytovaná služba:

Domov pro osoby se zdravotním postižením

Cílová skupina klientů:

osoby s kombinovaným postižením
osoby s mentálním postižením

Věková kategorie klientů:

dorost (16 – 18 let)
mladí dospělí (19 – 26 let)
dospělí (27 – 64 let)

Příspěvková organizace Zámek Břežany provozuje také menší hospodářství, na němž chová 5 koní, 3 kozy, 1 ovci, 4 psy, 7 koček, 4 králíky, 5 morčat, 4 kačeny, 5 slepic, 1 kohouta. Všechna zvířata mají ustájení v prostorách hospodářství, kde je s nimi také farmingterapie prováděna. Klienti starající se o kozy pomáhají s jejich krmením, vodí je na pastvu, 1 x týdně čistí ustájení, pomáhají se stavěním mobilního výběhu, občas s nimi jdou na procházku. Během dne je několikrát kontrolují, vyměňují jim čistou vodu a večer kozy zavírají do chléva. Tuto činnost provádí klienti každý den včetně víkendů. Klienti s mentálním postižením i kombinovanými vadami navazují kontakty a vztahy se zvířetem, rozvíjí svou zodpovědnost a získávají pocit seberealizace a uplatnění. Práci rovněž zlepšují své fyzické i psychické schopnosti. Terapie je prováděna pouze s klienty zařízení a je financována z rozpočtu organizace či z účelových darů. Farmingterapii provádí tři sociální pracovníce, z nichž jedna je absolventkou kurzu léčebně pedagogicko-psychologického ježdění. Jednotliví zaměstnanci jsou členy České hiporehabilitační společnosti, která vzdělávání umožňuje, ale spíše v oblasti hiporehabilitace.

V hospodářství bylo také odchováno mnoho mláďat různých domácích zvířat, jako jsou např. kozy, králíci, slepice a kačeny.

Občanské sdružení Ester

Občanské sdružení Ester je příspěvková organizace, která působí v regionu Jeseníky. Svoji činnost zaměřuje na poskytování sociálních služeb a terénní práci. V této oblasti se snaží poskytovat lidem v nouzi takové aktivity, které neobsahuje zákon o sociálních službách. V občanském sdružení Ester se soustřeďují zájemci jak o sociální službu, tak o práci. Cílem sdružení je pomoci svým klientům k vedení důstojného a kvalitního života, prostřednictvím hledání a rozvíjení nových způsobů poskytování sociální pomoci. Snaží se o ochranu proti sociálnímu vyloučení a prevenci patologických jevů ve společnosti. S podporou řady státních a samosprávných institucí zpracovalo vlastní koncepci sociální činnosti. Tato koncepce má dva směry. Jde jednak o komplexní nabídku psychosociální terapie a rehabilitace pro psychická onemocnění, jako je schizofrenie, psychózy a kombinovaná psychotická onemocnění, jednak o komplexní sociální terénní službu, která se orientuje na osoby ohrožené sociální vyloučeností nebo vyloučenost prožívající. Zabývá se také prevencí sociální vyloučenosti, rozvojem lidských zdrojů a integračními aktivitami.

Poskytované služby:

Domovy se zvláštním režimem
Sociálně terapeutické dílny
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
Sociální rehabilitace
Chráněné bydlení

Cílová skupina:

Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy
Osoby ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách
Osoby v krizi
Osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách
Osoby, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy
Rodiny s dítětem/děťmi
Etnické menšiny
Osoby s chronickým duševním onemocněním
Osoby s mentálním postižením

Věková kategorie klientů:

děti předškolního věku (1 - 7 let)

mladší děti (7 –10 let)

starší děti (11 – 15 let)

dorost (16 – 18 let)

mladí dospělí (19 – 26 let)

dospělí (27 – 64 let)

mladší senioři (65 – 80 let)

Pracovní rehabilitace a terapie se ve sdružení ESTER praktikuje prostřednictvím práce na farmě. Práci se zvířaty se klienti učí opětovnému vnímání reality, reálným potřebám a reálnému dění. Tato terapie by měla klienty naučit znovu vnímat skutečný svět a aktivně se na něm podílet. Osvojovány jsou rovněž pracovní návyky a upevňovány motorické schopnosti a dovednosti.

Terapeuticko – rehabilitační farma Zálesí a Bílý Potok

Terapeuticko-rehabilitační farma má své sídlo v pastevním letním areálu v Zálesí a v areálu stájí a jízdního v Bílém Potoce. V Zálesí probíhá denní péče o koně a ovce, v Bílém Potoce jsou pak zvířata ustájena v zimním období. Práce na farmě pomáhá klientům zvládat návrat do běžného života po prodělání následků nějaké z duševních nemocí. Jedná se o každodenní přirozený kontakt s ovci a koňmi. Tato forma kontaktu s živými tvory umožňuje vznik a obnovování emočního fungování a dává možnost klientům objevovat emoce a city, které byly nemocí vytlačeny. Podstatné je také zvyšování sebevědomí a nácvik vytrvalosti a sebeovládání. Práce na farmě klientům dává pocit úspěšnosti a užitečnosti. Terapeut, se kterým by měli klienti navázat důvěryhodný vztah, je při práci nejenom usměřuje a vede, ale sám pracuje s klienty, stává se jejich pracovním kolegou a kamarádem.

Občanské sdružení ESTER vlastní ovce, koně, slepice, psy a kočky. Koně jsou přes zimu ve zděné stáji, přes léto pak v přístřešku na pastvinách. Ovce mají celoroční přístřešek na pastvě. V občanském sdružení pracují se zvířaty každý

den. Mezi každodenní práce patří ošetřování, krmení a čištění zvířat i jejich ustájení. Práce klientů začíná ráno, kdy se obléknou do pracovního, vezmou si čistící kartáče, popř. mast na rány, odejdou se skupinou ke koním, kartáčem vyčešou srst i hřívky, vyčistí kopyta, ošetří eventuelní oděrky, vyčistí stání, odvezou na hnojiště, dovezou novou podestýlku, v zimě nakrmí, v létě obejdou pastviny, zkontrolují funkci ohradníků, nebo oplocení. V zimě zvířata odpoledne znovu nakrmí a zavřou do stáje. Jedná se tedy o každodenní péči.

Občanské sdružení Ester provozuje zařízení – Dům se zvláštním režimem – pro lidi mladšího a středního věku s psychiatrickou diagnózou (schizofrenie, manio-deprese, fobie apod.) Práci se zvířaty aplikuje u všech, kdo se jen trochu nebojí zvířat, nebo se chce přestat bát (o to je vítězství větší, když se potlačí strach). Pohlaví nerozhoduje, většina klientů jsou muži, ale i ženy se zapojí, pokud mají odvahu.

Z dotazníku vyplývá, že pro klienty je nejpřínosnější vědomí, že na ně někdo živý čeká, až za ním přijdou. Že zvíře čeká, že se o něj někdo postará, aby mělo co žrát a aby bylo v bezpečí a pohodlí.

Lidé dochází do sdružení i ambulantně, ke koním chodí místní děti a mládež. Farmingterapie je financována z dotací Státního zemědělského intervenčního fondu a z vlastních zdrojů sdružení.

Práce se zvířaty je v občanském sdružení ESTER do velké míry založena na vlastních znalostech a sebevzdělávání. Odborné práce jsou konzultovány s pracovníky blízkého Středního odborného učiliště zemědělského.

S nabídkou na vzdělávání zooterapeuta se ve sdružení dosud nesetkali. Pokud by přišla, rádi by přispěli vlastními zkušenostmi nebo se něco nového dozvěděli.

Ústav sociální péče pro mentálně postižené Těchobuz, příspěvková organizace

„K tomu, aby člověk dobře viděl, nestačí mít otevřené pouze oči. K tomu je potřeba otevřít srdce.“ Cézanne

Posláním ústavu je znovu začlenění svých klientů do společnosti. Přihlíží při tom k jejich schopnostem a potřebám a snaží se zde vnímat klienta jako bio-psycho-sociální bytost se svými potřebami. Kvalifikovanost pracovníků, realizování principů sociálních služeb, spolupráce s dalšími institucemi, to vše podporuje klienta v jeho snaze o sociální začlenění. Ústav rovněž spolupracuje s Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích, pro niž je klinickým pracovištěm.

Poskytované služby:

Domov pro osoby se zdravotním postižením
Odlehčovací služby

Cílová skupina klientů:

Osoby s kombinovaným
Osoby s mentálním postižením

Dospělým ženám a mužům s mentálním postižením a přidruženými řečovými, zrakovými, sluchovými a tělesnými vadami.

Věková kategorie klientů:

dorost (16 – 18 let)
mladí dospělí (19 – 26 let)
dospělí (27 – 64 let)
mladší senioři (65 – 80 let)
starší senioři (nad 80 let)

Ústav sociální péče pro mentálně postižené Těchobuz má v areálu svého zařízení jednoho koně, jednoho poníka, dvě slepice, dvě morčata, dva psy, pět andulek a akvárium s 18 rybičkami a čtyřmi šneky. Zvířata žijí v kotcích, králíkárně, kurníku a některá mají venkovní ustájení. Terapie je praktikována

v jízdárně, s imobilními klienty v domácnostech. Klienti zvířata krmí, starají se o vyklízení jejich kotců nebo se s nimi mazlí. Jsou to lidé s lehkou, střední i těžkou mentální retardací a to především ti, kteří mají kladný vztah ke zvířatům. Farmingterapie je prováděna i s klienty s poruchami chování. Terapeutické schůzky probíhají prakticky v průběhu celého dne a jsou střídány canisterapií a hipoterapií. Klienti se při nich učí zodpovědnosti, farmingterapie je náplní jejich dne, motivací k pohybu a pobytu na čerstvém vzduchu. Je to zájmová činnost, která má pozitivní vliv na jejich psychiku. Farmingterapie je praktikována pouze s klienty ústavu a na hipoterapii dochází 3 klienti ambulantně. Činnost je financována z příspěvků kraje Vysočina a provádí ji dvě pracovnice v zooterapii. Ústav je členem Českého svazu chovatelů a „Svazu králíčího hopu“. Dále jsou členy canisterapeutického sdružení Hafík, které jim umožňuje účast na konferencích.

Pozorování:

Ihned po příjezdu do Ústavu sociální péče Těchobuz jsem se setkala s klienty ústavu, kteří se vraceli z vycházky. Jeden klient jel na koni, ostatní pobíhali okolo a vyzařovala z nich velká spokojenost. Po uvítání a seznámení s klienty mi pracovnice v zooterapii vše ochotně vysvětlily a ukázaly. Po návratu z večere vyvedli klienti koně a poníka na pastvu a vyklízeli hnůj z boxů. I od nich se mi dostalo podrobného vysvětlení týkající se jejich činnosti a aktivit se zvířaty. Z koordinované činnosti klientů bylo patrné, že úlohy jsou předem pevně rozděleny a každý znal svou úlohu. Stejně tak probíhal úklid prostor u králíků, morčat a slepic. Během těchto prací se zvířatům vždy někdo věnoval, mluvil na ně, mazlil se s nimi a konejšil je. I při práci se našel čas na hry a zábavu, kdy část klientů uzamkla zooterapeutku v boxu pro koně, druhá část ji naopak bránila a osvobozovala. Po přivedení koně a poníka z pastvy se všichni klienti spolu se zooterapeutkou odebrali do budovy a připravovali se na plnění večerního programu. Klienti se mohou volně pohybovat po vsi i po areálu zařízení, avšak když probíhaly aktivity se zvířaty, bylo osazenstvo ústavu kompletní. Tato

skutečnost svědčí mimo jiné o tom, že se na ni klienti těší a užívají si ji. Dříve byl v majetku ústavu také pštros, ale vzhledem k jeho útočné povaze byl prodán. Od zooterapeutek jsem se dozvěděla, že mají v plánu nákup koz, kočky a s králíky plánují nacvičování skoků přes překážky. V Těchobuzi jsou farmingterapii i zoterapii jako celku velmi nakloněni, jsou dobře obeznámeni s metodikou jejího provádění a do budoucna mají s těmito aktivitami mnoho plánů.

4.2 Tabulky s výsledky dotazníků

Tabulka č. 1: S jakými druhy a počtem zvířat je farmingterapie prováděna:

Zařízení:	Hospodářská zvířata, počet:
Bellevue	Ovce
Farní charita Karlovy Vary	2 kozy, 30 králíků
Domov Na Hrádku	ovce, pes, 2 kočky, hrdličky
Domov Na Pustaji Křešice	Ovce
DOZP Zběšičky	2 kamerunské kozy
Domov u lesa Tavíkovice	6 koní, 15 králíků, 12 slepic, 6 kachen, 3 husy, 5 krůt, 7 perliček, 2 psy,
ICSS Odlochovice	2 koně, 6 ovcí, 10 koz, 10 králíků, 3 prasata, 25 slepic
Leodvec, o.s.	3 ovce, 3 kozy, 4 slepice, 2 kočky, pes
DOZP Leontýn	koně, ovce, králíci, psi
Oblastní charita Havl. Brod	koně, ovce, osel,
PALATA	2 kamerunské kozy, 1 kamerunský beránek, 2 zakrslí králíci
ÚSP Lidmaň	10 králíků, prase, 12 slepic, 12 kachen
ÚSP Tuchořice	4 koně, 4 kamerunské kozy, králíci, slepice, prase, 9 vietnamských prasat, kachny, holubi, 3 psi
Zámek Břežany	5 koní, 4 králíci, 5 slepic, kohout, 4 kačeny, 4 psi, 7 koček
ESTER o.s.	koně, ovce, slepice, psi, kočky
ÚSP MP Těchobuz	Kůň, poník, 7 králíků, 2 slepice, 2 psi

Tabulka č. 2: Jak probíhá kontakt s klientem (popište v krátkosti průběh farmingterapie u vybraného klienta):

Zařízení:	Kontakt:
Bellevue	klienti jsou zaměstnání na poloviční úvazek
Farní charita Karlovy Vary	krmení, čištění příbytků
Domov Na Hrádku	každodenní péče o zvířata, mazlení, hraní si se zvířaty
Domov Na Pustaji Křešice	krmení, vypouštění, zavírání, průběžné sledování, úklid hnoje, asistence při stříhání
DOZP Zběšičky	každodenní péče, příprava a zajišťování krmiva, krmení, úklid, kontrola porodů, kontrola zdravotního stavu
Domov u lesa Tavíkovice	krmení, čištění ustájení, příprava podestýlky a krmiva, procházky
ICSS Odlochovice	každodenní péče o zvířata
Ledovec, o.s.	vyvádění na pastvu, krmení, kydání, sbírání vajec, pomoc u stříhání kopyt, vyčesávání psa
DOZP Leontýn	vyvádění zvířat na pastvu, úklid boxů, pomoc při napájení a krmení, čištění zvířat
Oblastní charita Havl. Brod	krmení, hřebelcování, vyklízení
PALATA	napájení, krmení, sečení trávy, sušení sena, čištění ustájení
ÚSP Lidmaň	krmení, čištění ustájení, ošetřování, shánění krmiva
ÚSP Tuchořice	každodenní péče o zvířata, úklidové práce, sušení sena,
Zámek Břežany	krmení, napájení, vyvádění na pastvu, čištění ustájení, stavění výběhu, procházky
ESTER, o.s.	ošetřování, krmení, čištění zvířat i ustájení
ÚSP MP Těchobuz	krmení, kydání, vyklízení kotců, mazlení, procházky

Tabulka č. 3: U jakých klientů je farmingterapie aplikována (případně pro jaké klienty je dle Vašeho názoru nejvhodnější):

Zařízení:	Klienti:
Bellevue	lehká až středně těžká mentální retardace
Farní charita Karlovy Vary	mentální retardace, psychické poruchy, zdravotní postižení, děti z azylového domu, méně senioři
Domov Na Hrádku	nejnižší stupeň postižení
Domov Na Pustaji Křešice	mentálně retardovaní muži
DOZP Zběšičky	lehká až středně těžká mentální retardace
Domov u lesa Tavíkovice	mentální retardace
ICSS Odlochovice	mobilní klienti
Ledovec, o.s.	mentální retardace, psychické poruchy
DOZP Leontýn	lehká až středně těžká mentální retardace
Oblastní charita Havl. Brod	Mentální retardace
PALATA	mentální retardace
ÚSP Lidmaň	středně těžká mentální retardace
ÚSP Tuchořice	lehká až středně těžká mentální retardace – muži
Zámek Břežany	mentální retardace, kombinované vady
ESTER, o.s.	psychiatrické poruchy, schizofrenie, maniodeprese, fobie,
ÚSP MP Těchobuz	lehká, střední i těžká mentální retardace

Tabulka č. 4: Jak často probíhají schůzky s klienty

Zařízení:	Čestnost schůzek:
Bellevue	nejsou pevně dané
Farní charita Karlovy Vary	8:00 - 15:30 hod. ve všední dny
Domov Na Hrádku	každý den
Domov Na Pustaji Křešice	nejsou pevně dané
DOZP Zběšičky	Každý den
Domov u lesa Tavíkovice	od pondělí do pátku v rámci pracovní terapie
ICSS Odlochovice	od pondělí do pátku, o víkendu zdatnější klienti
Ledovec, o.s.	tříkrát týdně
DOZP Leontýn	dle zájmu, možnost každý den
Oblastní charita Havl. Brod	jedenkrát týdně
PALATA	každý den
ÚSP Lidmaň	každý den
ÚSP Tuchořice	každý den
Zámek Břežany	každý den
ESTER, o.s.	každý den
ÚSP MP Těchobuz	každý den

Tabulka č. 5: Jaký vliv má farmingterapie na klienta (co je podle Vás nejpřínosnější):

Zařízení:	Vliv:
Bellevue	pocit začlenění, odpovědnosti, užitečnosti, pocit dobře vykonané práce, pozitivní vliv na sebevědomí, schopnost týmové práce
Farní charita	sebevědomí, manuální práce, efekty zooterapie

Karlovy Vary	
Domov Na Hrádku	vztah ke zvířatům, vcítění se do potřeb zvířat
Domov Na Pustaji Křešice	naplnění životního zájmu a potřeby
DOZP Zběšičky	pravidelná starost a péče, vytváření vztahu ke zvířatům, zodpovědnost, citová pohoda
Domov u lesa Tavíkovice	zodpovědnost při péči o zvířata
ICSS Odlochovice	získávání sebejistoty, pracovních návyků, odvahy, zdokonalování motoriky, rozšiřování vědomostí, komunikace
Ledovec, o.s.	trénink komunikace s živým tvorem, smysluplnost práce, fyzická práce, porozumění životu
DOZP Leontýn	pocit zodpovědnosti, touha po ocenění, někdo mě potřebuje, dokázání si, co zvládnou
Oblastní charita Havl. Brod	klienti se uklidní
PALATA	pravidelný kontakt se zvířetem, pocit, že mě někdo potřebuje, že mám povinnost, že jsem potřebný, mám práci
ÚSP Lidmaň	učí se o někoho starat, mají starost o zvíře, učí se poznávat, že vše dá práci
ÚSP Tuchořice	přiblížení k přírodě, získání odpovědnosti, získání pocitu potřebnosti, adaptace mezi běžnou komunitu, pocit partnerství a sebevědomí
Zámek Břežany	smysluplná činnost, kontakt a vztah se zvířetem, rozvíjení zodpovědnosti, pocit seberealizace a uplatnění, zlepšení fyzických i psychických schopností
ESTER, o.s.	pocit potřebnosti, povinnost
ÚSP MP Těchobuz	učí se zodpovědnosti, náplň dne, motivace k pohybu a pobytu a čerstvém vzduchu, zájmová činnost, pozitivní vliv na psychiku

Tabulka č. 6: Poskytujete farmingterapii pouze pro své klienty, nebo dochází někteří ambulantně:

Zařízení:	Klientela:
Bellevue	ambulantně
Farní charita Karlovy Vary	pro vlastní klienty i ambulantně
Domov Na Hrádku	pro vlastní klienty
Domov Na Pustaji Křešice	pro vlastní klienty
DOZP Zběšičky	pro vlastní klienty
Domov u lesa Tavíkovice	pro vlastní klienty
ICSS Odlochovice	pro vlastní klienty
Ledovec, o.s.	ambulantně
DOZP Leontýn	pro vlastní klienty
Oblastní charita Havl. Brod	pro vlastní i ambulantně
PALATA	pro vlastní klienty
ÚSP Lidmaň	pro vlastní klienty
ÚSP Tuchořice	pro vlastní klienty
Zámek Břežany	pro vlastní klienty
ESTER, o.s.	pro vlastní klienty i ambulantně
ÚSP MP Těchobuz	pro vlastní klienty

Tabulka č. 7: Z jakých zdrojů je farmingterapie financována

Zařízení:	Zdroje:
Bellevue	sponzoring, dotace úřadu práce, jiné aktivity
Farní charita Karlovy Vary	projekt Karlovarského kraje, prostředky z Evropského strukturálního fondu a státního rozpočtu

Domov Na Hrádku	prostředky zařízení
Domov na Pustaji Křešice	prostředky zařízení
DOZP Zběšičky	prostředky zařízení, dary od jiných subjektů
Domov u lesa Tavíkovice	prostředky zařízení, sponzorské dary
ICSS Odlochovice	společné zdroje na provoz ICSS Odlochovice (platby klientů, dotace od zřizovatele a ministerstva práce a sociálních věcí)
Ledovec, o.s.	příspěvky na poskytování sociální služby (ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo zemědělství, firemní nadace, příspěvky klientů, sponzoři)
DOZP Leontýn	prostředky zařízení, sponzorství
Oblastní charita Havl. Brod	prostředky z Evropského strukturálního fondu
PALATA	sponzorské dary
ÚSP Lidmaň	prostředky klientů, sponzorské dary
ÚSP Tuchořice	prostředky zařízení, dárci, svépomocná činnost, pomoc členů místního občanského sdružení
Zámek Břežany	prostředky zařízení, z účelových darů
ESTER, o.s.	dotace státního zemědělského intervenčního fondu, oblastní zdroje
ÚSP MP Těchobuz	příspěvky kraje Vysočina

Tabulka č. 8: Kdo v zařízení farmingterapii provádí (vzdělání, kvalifikace):

Zařízení:	Pracovníci:
Bellevue	zootechnik zaměstnanec Etincelle, sociální pracovníci
Farní charita Karlovy Vary	pedagog, pracovník v sociálních službách, okrajově sociální pracovník a vedoucí kroužku

Domov Na Hrádku	pracovník v sociálních službách, pracovník údržby
Domov Na Pustaji Křešice	pracovníci údržby
DOZP Zběšičky	pracovník v sociálních službách – instruktor sociální péče
Domov u lesa Tavíkovice	pracovníci sociální péče – ergoterapeuté, vzdělání – SZEŠ, vyučen
ICSS Odlochovice	sociální pracovníci, vzdělání – speciální pedagogika, SZEŠ
Ledovec, o.s.	pracovníci v sociálních službách
DOZP Leontýn	techničtí zaměstnanci, pracovníci sociální péče, vychovatelé
Oblastní charita Havl. Brod	rehabilitační pracovník, speciální pedagog
PALATA	pracovník v sociálních službách
ÚSP Lidmaň	pracovníci v sociálních službách
ÚSP Tuchořice	provozář ústavu, další pracovníci ústavu
Zámek Břežany	pracovnice sociální péče, vzdělání - VOŠ zdravotnická, VOŠ sociální, kurz LPPJ
ESTER, o.s.	pracovníci v sociálních službách
ÚSP MP Těchobuz	pracovnice v zooterapii, SZEŠ, PF JU, kurz LPPJ, canisterapeutické zkoušky,

Tabulka č. 9: Jste členem nějaké zastřešující organizace (pokud ano - umožňuje zooterapeutovi vzdělávání, či účast na konferencích):

Zařízení:	Zastřešující organizace:
Bellevue	Ne
Farní charita Karlovy Vary	Ano – zatím ne
Domov Na Hrádku	Ne

Domov Na Pustaji Křešice	Ne
DOZP Zběšičky	Ne
Domov u lesa Tavíkovice	Ne
ICSS Odlochvice	Ne, ale informace by uvítali
Ledovec, o.s.	Ne
DOZP Leontýn	Ne
Oblastní charita Havl. Brod	Ne
PALATA	Ne
ÚSP Lidmaň	Český svaz chovatelů
ÚSP Tuchořice	Ne
Zámek Břežany	Členy České hiporehabilitační společnosti, umožňuje vzdělávání v oblasti hiporehabilitace
ESTER, o.s.	Ne, ale mají zájem o informace
ÚSP MP Těchobuz	Český svaz chovatelů Pacov, „Svaz přátel králičího hopu“, Občanské sdružení Hafík - umožňuje účast na konferencích

5 DISKUZE

V začátku této části bakalářské práce bych chtěla upozornit na fakt, že farmingterapie je poměrně novým oborem a odborná literatura k tomuto oboru jeúzká nebo dokonce chybí. Tuto skutečnost odrážel i fakt, že mnoho dotazovaných se setkalo s tímto pojmem poprvé a nevěděli, co si pod ním mají představit. Samotná existence terapie s využitím hospodářských zvířat je překvapila, což se nedá říci o pojmech canisterapie nebo hipoterapie, které jsou v odborné veřejnosti nepoměrně známější. Za takového stavu byla prakticky jediným zdrojem informací kniha Zooterapie ve světle objektivních poznatků, jejímž editorem je současný děkan Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity Prof. MUDr. Miloš Velemínský CSc. Konkrétně farmingterapií se v této knize zabývá Ing. Radko Loučka Csc, který pracuje jako odborník na výživu psů a ovcí.

Ještě před hodnocením výsledků mého výzkumu bych chtěla poděkovat osobám, které se mnou ochotně spolupracovaly, poskytly mi vyčerpávající informace o svých zkušenostech s provozováním farmingterapie a o danou problematiku projevíly nadšený zájem přesahující rámec mé práce.

Dotazník, jehož prostřednictvím měla být oblast farmingterapie v České republice zmapována obsahoval 11 otevřených otázek.

První otázka zněla: **S jakými druhy a počtem zvířat je farmingterapie prováděna?** Odpovědi, týkající se druhů zvířat byly vesměs vyčerpávající a v několika případech obsahovaly i druhy zvířat, která rozhodně nemůžeme označovat za hospodářská zvířata např: akvarijní rybičky, klokan či exotické ptactvo apod. Takovýto druh odpovědí pouze potvrzoval, že informovanost o farmingterapii je nízká. Ze zvířat, která pojmu farmingterapie vyhovují, převažovaly ovce a králíci (9 zařízení), kozy (6 zařízení), slepice (8 zařízení). Odborná literatura (Loučka, 2007) uvádí jako nejvhodnější druhy pro tento druh

terapie ovce a kozy, což je v souladu se zjištěnými poznatky. O králících a slepicích se v literatuře nehovoří, avšak výzkum prokázal, že jejich zastoupení je hojné. Podle mého názoru je tato zkušenost způsobena tím, že se jedná o nenáročné druhy zvířat jak na pořizovací cenu, tak na náklady spojené s chovem. Ve velkém počtu (8 zařízení) se objevovali také koně. Ovšem tato zvířata jsou v zařízeních užívána spíše pro účely hipoterapie, kterou respondenti s farmingterapií často chybně směřovali. Čištění stáje, práce ve stáji a příprava koní k jízdě jsou součástí léčebně pedagogicko-psychologického ježdění. Obdobný stav bychom mohli uvést v případě psa a canisterapie, i když ne ve všech případech. Ostatní druhy zvířat uvádím pouze výčtem: kočky (4 zařízení), kachny (4 zařízení), prasata (3 zařízení), kočky (4 zařízení), husy, hrdličky, krůty, perličky, holubi, osel, poník (1).

Charakter odpovědí na 2. a 3. otázku dotazníku (**Kde jsou zvířata ustájena?, Kde je s nimi farmingterapie prováděna?**) nám umožňuje poznatky z nich získané sloučit. Většina zvířat má samostatné ustájení (kurník, kotec, box, chlév, králíkárna, stáj, venkovní výběh), které se nachází v areálu zařízení, kde je s nimi farmingterapie také prováděna.

Další otázka dotazníku byla: **Jak probíhá kontakt s klientem?(popište v krátkosti průběh farmingterapie u vybraného klienta)**. Odpovědi na tuto otázku byly podobné. Vesměs se jednalo o obstarávání potravy, sušení sena, krmení a napájení zvířat, čištění ustájení a vyvádění na pastvu. Méně často se vyskytovaly aktivity jako stříhání kopyt, vyčesávání psa nebo sbírání vajec. Odborná literatura (Loučka 2007) uvádí jako jednu z terapeutických činností přímý kontakt se zvířetem, kdy se klient zvířete dotýká, mazlí se s ním a mluví na něj. Pokud to druh zvířete a jeho povaha dovolila, k těmto aktivitám v zařízeních přirozeně docházelo a tyto aktivity patřily mezi klienty k těm nejoblíbenějším. Loučka (2007) popisuje jako oblíbenou aktivitu sledování práce ovčáckého psa. S touto aktivitou jsem se bohužel v žádném zařízení nesetkala. Stejný autor rovněž hovoří o tom, že běžnější je provádění farmingterapie návštěvní formou,

avšak většina dotazovaných zařízení uvádí, že zvířata jsou ustájena v areálu zařízení.

V další otázce jsem se zajímala o to, **u jakých klientů je farmingterapie aplikována?** Ve dvanácti případech jsem se dozvěděla, že je farmingterapie aplikována u klientů s lehkou až středně těžkou mentální retardací. V jednom případě se jednalo o klienty s psychiatrickými poruchami, jako je schizofrenie, manio-deprese a různé druhy fobií. V dalších případech šlo o klienty mobilní, s nejnižším stupněm postižení a zdravotně postižené děti. Podle literatury (Loučka 2007) není využití farmingterapie nijak věkově omezené, což odpovědi na tuto otázku plně potvrdily.

Odpovědi na otázku **Jak často probíhají schůzky s klienty?** Byly následující: schůzky probíhají každý den (8 zařízení), nejsou pevně dané (2 zařízení), od pondělí do pátku (3 zařízení) v případě jednoho zařízení byla odpověď 3 krát týdně u dalšího jedenkrát týdně a u posledního byla odpověď dle zájmu klientů.

Jednou z nejdůležitějších otázek mého výzkumu byla otázka: **Jaký vliv má farmingterapie na klienta? (co je podle Vás nejpřínosnější?).** Odpovědi na tuto otázku byly velmi rozmanité a jsou zpracovány v tabulce č. 5 na straně 78. Nejčastější odpovědi ukázaly, že respondenti považují za největší přínos pro jejich klienty získání odpovědnosti, což se v dotaznících objevilo celkem v 10 případech. Odpovědností se v tomto případě rozumí každodenní starost o zvířata, která jsou na jejich péči přímo závislá. Každý den je nutné je napojit, nakrmit, vyvést na pastvu apod. V 10 případech je rovněž oceňován vliv fyzické práce na zlepšení hrubé motoriky klientů. Samotný přímý kontakt se zvířetem, jenž klientům umožňuje vcítění se do pocitů zvířete, utváření vztahu ke zvířeti a tím i zlepšování psychického stavu klientů je oceňován v 8 případech. Získání informací o zvířatech a zlepšení komunikačních dovedností je zmiňováno v 7 případech. Klienti získávají vyšší sebevědomí, utváří se u nich pocit užitečnosti a realizují své zájmy. Tuto odpověď obsahovalo 6 dotazníků.

Pět respondentů odpovědělo, že prostřednictvím farmingterapie se jejich klienti začleňují do kolektivu a učí se pracovat v týmu.

Předmětem mého zájmu také bylo, zda **poskytují organizace farmingterapii pouze pro své klienty nebo dochází někteří ambulantně**. Na tuto jasně formulovanou otázku se objevily tři druhy odpovědí. Většina organizací poskytuje služby pouze pro své klienty (11 zařízení), ambulantně (2 zařízení) a kombinace předchozích dvou odpovědí se objevila ve 3 případech.

Finance představují v naší společnosti již tradičně jednu z největších překážek pro realizaci určitých záměrů a cílů. Z odpovědí na otázku **Z jakých zdrojů je farmingterapie financována?**, lze vyvodit, že určitý problém představují finance i zde. Zařízení jsou často odkázána na sponzorské dary (7 odpovědí). Finanční prostředky samotného zařízení jsou pro potřeby farmingterapie využívány v 8 případech. V jednom případě si na činnost přispívají sami klienti. Detailní zpracování této otázky je možné nalézt v tabulce č. 7 na straně 80.

Další výzkumná otázka zněla: **Kdo farmingterapii v zařízení provádí?** Odpovědi na tuto otázku se opět velice různily, avšak poskytly cenné informace týkající se praktikování farmingterapie v České republice. Pouze v jednom případě byla odpověď taková, že farmingterapii provozuje přímo vyškolený pracovník v zooterapii. Nejčastější odpovědí bylo, že ji vede pracovník v sociálních službách (10 odpovědí) a sociální pracovník (3 odpovědi). Následovaly profese jako zootechnik, speciální pedagog, vychovatel, rehabilitační pracovník, pracovníci údržby.

Poslední a pro moji práci velmi důležitou otázkou bylo: **Jste členem nějaké zastřešující organizace (pokud ano – umožňuje zoterapeutovi vzdělávání či účast na konferencích?)** 13 z celkových 16 zařízení není členem žádné zastřešující organizace, tudíž nemá možnost se vzdělávat ani účastnit se konferencí na dané téma. Zbýlé tři zařízení odpověděla kladně. Jedno z nich však

neuvešlo název konkrétní zastřešující organizace a druhé je členem Občanského sdružení Hafik, které se specializuje na oblast canisterapie, ale každoročně spolupracuje na pořádání zooterapeutické konference Pravda o zooterapii, což znamená, že umožňuje vzdělávání. Třetí je členem České hiporehabilitační společnosti, která umožňuje vzdělávání pouze v oblasti hiporehabilitace. Dvě organizace uvedly členství v Českém svazu chovatelů a jedna ve „Svazu přátel králičího hopu“, což přirozeně nejsou sdružení zabývající se zoterapií.

Na základě teoretického zpracování a zejména na základě kvalitativního výzkumu lze stanovit následující hypotézy:

Hypotéza I: V České republice je nízká informovanost o problematice farmingterapie.

Hypotéza II: Respondenti mají zájem o vzdělávání v oboru farmingterapie.

Hypotéza III: Farmingterapie má na klienty kladný vliv.

6 ZÁVĚR

Tématem mé bakalářské práce byla farmingterapie, cílem bylo představit tento druh terapie čtenáři, zmapovat její využívání v České republice a zhodnotit její vliv na samotné klienty. Myslím, že tento cíl byl naplněn. Ve výzkumné části práce se podařilo podle mého názoru úspěšně zmapovat využívání farmingterapie v České republice. Bylo osloveno maximum organizací a zařízení, u nichž se dalo předpokládat, že farmingterapii praktikují. Některá zařízení jsem osobně navštívila a měla možnost sledovat provádění terapie v praxi.

Farmingterapie má na klienty pozitivní vliv. Za největší přínos bylo označováno získání odpovědnosti, vyšší sebevědomí a pocit užitečnosti. Také byl oceňován dobrý vliv fyzické práce na zlepšení hrubé motoriky klientů a zlepšení komunikačních dovedností.

Dílčím cílem bylo, zjistit s jakými druhy zvířat je farmingterapie provozována. Na základě dotazníků jsem zjistila, že ze zvířat, která pojmu farmingterapie vyhovují, převažovaly ovce, králíci, kozy a slepice.

Druhý dílčí cíl, který jsem stanovila, bylo popsat činnosti, které jsou v rámci farmingterapie prováděny. Činnosti byly ve všech zařízeních velmi podobné. Vesměs se jednalo o obstarávání potravy, sušení sena, krmení a napájení zvířat, čištění ustájení a vyvádění na pastvu.

Zpracováním dotazníků a přímým pozorováním jsem zjistila, že v této oblasti existují poměrně velké nedostatky v informovanosti a v možnostech dalšího vzdělávání terapeutických pracovníků. Asi největším problémem je prozatím neexistence žádné zastřešující organizace, která by organizace sdružovala a dala jim možnost vzdělávání a výměny zkušeností. Čímž je naplněn další z dílčích cílů.

Velkým pozitivem při shromažďování informací o konkrétních zařízeních a jejich praktikách bylo, že jsem se setkala s mnoha obětavými lidmi, kteří jsou odhodláni farmingterapii provozovat a v této oblasti se vzdělávat. Jejich nadšení nepolevuje ani přes četné překážky materiální, finanční či organizační.

Práce by mohla posloužit jako ucelený informační a studijní materiál nejen pro praktikující zoterapeuty, ale také pro širokou veřejnost a odborníky v práci s klientem.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

CIMLOVÁ, L. et al.: Aktivity využívané při skupinové canisterapii s dětmi. In *Kontakt – suplement*. 2008, roč. 10, s. 11-16. ISSN 1212-4117.

ČHS – O společnosti, *Česká hiporehabilitační společnost* [online]. 2004, [cit. 2009-03-10]. Dostupné z: www.chs.unas.cz.

DELTA SOCIETY – Our society, *Delta Society The Human – Animal Health Connection* [online]. c2008, 8.5 2009 [cit. 2009-05-10]. Dostupné z: <http://www.deltasociety.org>.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

ESAAT- *European Society for Animal Assisted Therapy* [online]. c2005, poslední revize 22.01.2006 [cit. 2009-02-22]. Dostupné z: www.esaat.org.

FISCHER, A. Zvířata jako ko-terapeuti (pes). In *Mezinárodní seminář o zooterapiích. Sborník příspěvků*. Brno: Sdružení Filia, 2003. s. 32 – 37. ISBN 80-239-3591-7.

Formy canisterapie, *Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík*. [online]. c2007, [cit.2009-04-07]. Dostupný z : < <http://www.canisterapie.org> >.

FREEMAN, M. Terminologie v zooterapii. In *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. Kolektiv autorů. 1.vyd. České Budějovice: Dona, 2007. Zooterapie, s. 30 – 37. ISBN 978-80-7322-109-6.

FREEMAN, M. Typy animoterapie. *Anitera o.p.s.* [online]. c2009, 9.4. 2009 [cit.2009-4-22]. Dostupný z : < <http://www.animoterapie.cz>>.

FREEMAN, M. Zajímavě internetové odkazy o canisteraii. *Pomocné tlapky o.p.s* [online]. 2.10.2008 [cit. 2009-03-19]. Dostupné z: <http://www.pomocnetlapky.cz>.

GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše: aneb canisterapie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing 1999. 160 s. ISBN 80-7169-789-3.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

IAHAIO – About IAHAIO, *IAHAIO - International Association of Human-Animal Interaction Organizations* [online]. 21.1. 2009, c2009 [cit. 2009-02-22]. Dostupné z: <http://www.iahaio.org>.

JANČAŘÍKOVÁ, K. *Terapie a asistenční aktivity lidí za pomoci zvířat - zpráva z konference ČZU v Praze pořádané 16. a 17. 4. 2008* [online]. 2008 [cit.2009-05-07]. Dostupné z: <<http://class.pdf.cuni.cz/Jancarikova/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=1&PrvekID=252&portalsekce=1&Nezobrazovat=ano>>.

JANKOVSKÝ, J. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením: somatopedická a psychologická hlediska*. 2. vyd. Praha: Triton, 2006. 173 s. ISBN 80-7254-730-5.

KALINOVÁ, V. Zhodnocení rekondičních pobytů dětí se zaměřením na zooterapii. In *Pravda o zooterapii: sborník příspěvků ze dvou celostátních konferencí pořádaných dne 27. 11. 2001 v Hluboké nad Vltavou a dne 18. 12. 2002 v Ústavu sociální práce v Českých Budějovicích*. ed. Mojžíšová, 1. vydání.

České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2003, s. 44 - 48. ISBN 80-7040-608-9.

LACINOVÁ, J. Canisterapie v současné praxi v ČR. *Svět psů*. 2002, roč. 46, č. 3, s. 44-45. ISSN 1211-2976.

LACINOVÁ, J. Historický vývoj zooterapie a její současný stav. In *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. Kolektiv autorů. 1.vyd. České Budějovice: Dona, 2007. Zooterapie, s. 27 – 29. ISBN 978-80-7322-109-6.

LEUGNER,S. a kol. *Mensch und Tier. Eine harmonische Beziehung*. Norika Verlag: Klosterneuburg, 2002. ISBN 3-85050-502-2.

LOUČKA, R. Farmingterapie, farming therapy – „terapie prací na farmě“. In *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. Kolektiv autorů. 1.vyd. České Budějovice: Dona, 2007. Využití dalších zvířecích druhů v zooterapii, s. 305. ISBN 978-80-7322-109-6.

LOUČKA, R. Ovce a kozy. In *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. Kolektiv autorů. 1.vyd. České Budějovice: Dona, 2007. Využití dalších zvířecích druhů v zooterapii, s. 299 -304. ISBN 978-80-7322-109-6.

LUKÁŠ, J. Zooterapie ve zdravotnických zařízeních. *Foundland Czech, Klub přátel nejen novofundlandských psů* [online]. 4.4. 2007, c2009 [cit. 2009-05-07]. Dostupný z <[http:// http://www.fundlacek.cz/](http://www.fundlacek.cz/)>.

MAHELKA, B. Není jenom canisterapie. In *Mezinárodní seminář o zooterapiích. Sborník příspěvků*. Brno: Sdružení Filia, 2003. s. 32 – 37. ISBN 80-239-3591-7.

MAHELKA, B. Využití některých druhů zvířat v zooterapii. *Kontakt*. 2000. roč.II, č.2, s.79-82. ISSN 1212-4117.

MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 4.vyd. Praha: Portál, 2007. 143 s. ISBN 978-80-7367-325-3.

MATĚJČEK, Z. Malá domácí zvířata a děti. *Forum medicinae*, 1999, roč. 1, č. 2, s. 34-39. ISSN 1212-4230.

MICHÁLKOVÁ, J. *Možnosti využití canisterapie u dětí*. Praha, 2001. 92 s. Magisterská práce na Husitské a teologické fakultě Univerzity Karlovy.

NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2006. 159 s. ISBN: 80-00-01809-8.

ODENDAAL, J. *Zvířata a naše mentální zdraví*. Praha: Brázda, s.r.o., 2007. 173 s. ISBN 978-80-209-0356-3.

OTTERSTEDT, C.: *Tiere als therapeutische begleiter*. 1. vydání. Stuttgart: Kosmos, 2001. 214 s. ISBN 3-440-08988-6.

PODUSCHKA, W. a kol. *Zvířata v domovech nejen pro seniory*. Přel. M. Vojtěchovský – M. Vojtěchovská. 2. české vydání. Praha: HESTIA, 1999. 39 s.

ROBINSON, I. Rozvoj výzkumu interakcí mezi člověkem a zvířetem: Dějiny soužití člověka se zvířaty. In *Symposium "Zvířata a lidé"*. 1. vydání. 1995, s. 1-8.

SEITLOVÁ, K. Zooterapie a zdravotní rizika s ní spojená. In *Mezinárodní seminář o zooterapiích. Sborník příspěvků*. Brno: Sdružení Filia, 2003. s. 26 – 28. ISBN 80-239-3591-7.

SCHOŘOVÁ, J. Historie AOVZ. *Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům* [online]. 1.10.2007, 30.3.2009 [cit. 2009-04-05]. Dostupné z: <http://www.aovz.cz>.

STRAKOVÁ, Š. Terapie pomocí zvířat v USA. In *Pravda o zooterapii: Sborník příspěvků z celostátní konference pořádané dne 25.11.2003 v Hluboké nad Vltavou*, ed. Mojžíšová, České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2004. s. 25-28. ISBN 80-7040-675-5.

SVOBODOVÁ, I., TICHÁ, V. Zoonózy & zooterapie. *Kontakt – suplement*. České Budějovice: 2008, roč.10, č.2. s. 113-115. ISSN 1212-4117.

TVRDÁ, A. *ELVA HELP o.s.* [online]. 2002- [cit. 2009-04-20]. Dostupný z: <http://www.handicap-help.liberec.net>.

VOJTĚCHOVSKÝ, M. Léčivá zvířata. In *Zvíře jako partner a průvodce člověka*. Sborník ze semináře konaného ve dnech 12. a 14. září 1997 ve Slapech nad Vltavou. Praha: Ekumenická akademie 1999 s. 7-12. ISBN 80-238-6156-5.

VOJTĚCHOVSKÝ, M. Zvířata v domovech pro seniory. In *Mezinárodní seminář o zooterapiích. Sborník příspěvků*. Brno: Sdružení Filia, 2003. s. 22 – 26. ISBN 80-239-3591-7.

Zooterapie. *Integrační centrum Zahrada: Denní stacionář poskytující pedagogické, rehabilitační, sociální a další služby dětem s kombinovaným postižením a jejich rodinám* [online]. 10.12.2008, [cit. 2009-04-07]. Dostupné z: <http://www.iczahrada.cz/index1.htm>.

Who we are, *Green Chimneys* [online]. c 2009 [cit. 2009-02-15]. Dostupné z:
http://www.greenchimneys.org/index.php?option=com_content&view=article&id=44&Itemid=140.

8 KLÍČOVÁ SLOVA

Zooterapie

Farmingterapie

Hospodářská zvířata

Klient

9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Oslovení organizací

Přeji hezký den,

jsem studentkou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulty, oboru: Rehabilitační psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory.

Obracím se na Vás s prosbou o informaci. Cílem mé bakalářské práce na téma: **Farmingterapie a její vliv na klienta** je zmapovat užívání farmingterapie v zařízeních poskytujících sociální služby v České republice.

Farmingterapie je terapie, jež je realizována prostřednictvím práce s hospodářskými zvířaty. Jde především o práci v přímém kontaktu se zvířaty, ale také o celý proces ošetřování a chovu zvířat. Dá se tedy říci, že se jedná o terapii prací na farmě.

Prosím Vás o, pro mě velice cenou informaci, zda Vaše zařízení provozuje aktivity, které se přibližují výše zmíněné definici farmingterapie. Prosím Vás o odpověď i v případě, že farmingterapii nevyužíváte. I takováto informace je pro mě cenná z důvodu zařazení do výzkumného vzorku.

Předem děkuji za jakoukoliv odpověď.

S pozdravem Pavla Valentová

Pokud Vám byl můj e-mail již jednou doručen, přijměte prosím mou omluvu a ignorujte ho. V registru poskytovatelů sociálních služeb jsou zařízení rozdělena podle druhu poskytované služby a bylo by pro mě nesmírně obtížné vymazávat adresy již jednou použité. Děkuji za pochopení.

Příloha č. 2 – Doatzník

Přeji opět krásný slunečný den,

na základě kladných odpovědí na otázku zda provozujete něco, co se přibližuje farmingterapii (***Farmingtherapie** je terapie, jež je realizována prostřednictvím práce s hospodářskými zvířaty. Jde především o práci v přímém kontaktu se zvířaty, ale také o celý proces ošetřování a chovu zvířat. Dá se tedy říci, že se jedná o terapii prací na farmě*), si Vás dovoluji znovu požádat o malou laskavost. A tou je odpověď na pár otázek, které zasílám jako přílohu e-mailu. Údaje Vámi poskytnuté využiji pouze pro potřeby zpracování své bakalářské práce na téma: **Farmingtherapie a její vliv na klienta**. Předem děkuji za Vaši ochotu a čas, který jste mi věnovali.

S pozdravem Pavla Valentová

3. ročník Rehabilitační-psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory

Zdravotně sociální fakulta

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Název organizace:

1) S jakými druhy a počtem zvířat je farmingtherapie prováděna:

2) Kde jsou zvířata ustájena:

3) Kde je s nimi farmingterapie prováděna:

4) Jak probíhá kontakt s klientem (popište v krátkosti průběh farmingterapie u vybraného klienta):

5) U jakých klientů je farmingterapie aplikována (případně pro jaké klienty je dle Vašeho názoru nejvhodnější):

6) Jak často probíhají schůzky s klienty:

7) Jaký vliv má farmingterapie na klienta (co je podle Vás nejprínosnější):

8) Poskytujete farmingterapii pouze pro své klienty, nebo dochází někteří ambulantně:

9) Z jakých zdrojů je farmingterapie financována:

10) Kdo v zařízení farmingterapii provádí (vzdělání, kvalifikace):

11) Jste členem nějaké zastřešující organizace (pokud ano - umožňuje zooterapeutovi vzdělávání, či účast na konferencích):

příloha č. 3 - Databáze organizací:

Zařízení:	Kontakty:
Bellevue	e-mail: info@pssbellevue.cz web: http://www.bellevue-domov.cz
Farní charita Karlovy Vary	e-mail: farni.charita.kv@volny.cz web: http://www.volny.cz/charitaky
Domov Na Hrádku	e-mail: info@usphradek.cz web: http://www.usphradek.cz
Domov Na Pustaji Křešice	e-mail: dnp.kresice@seznam.cz web: www.csplitomerice.cz
DOZP Zběšičky	e-mail: usp.zbesicky@volny.cz web: http:// www.domovzbesicky.cz
Domov u lesa Tavíkovice	e-mail: usptavikovice@quick.cz web: http://domovtavikovice.cz
ICSS Odlochovice	e-mail: koci@ror.cz web: http:// www.ror.cz
Ledovec, o.s.	e-mail: ledovec@ledovec.cz web: http://www.ledovec.cz
DOZP Leontýn	e-mail: leotyn@zris.mepnet.cz web: http://www.leontyn.cz
Oblastní charita Havlíčkův Brod	e-mail: petrklic@charitahb.cz web: http://charitahb.cz
PALATA	e-mail: servis@palata.cz web: http://www.palata.cz
ÚSP Lidmaň	e-mail: usp.lidman@tiscali.cz web: http://usplidman.cz
ÚSP Tuchořice	e-mail: usp.tuchorice@email.cz web: http://www.usptuchorice.estranky.cz
Zámek Břežany, p.o.	e-mail: info@zamekbrezany.cz web: http://www.zamekbrezany.cz
ESTER, o.s.	e-mail: ester.zalesi@seznam.cz web: http://www.esterzalesi.eu
ÚSP MP Těchobuz	e-mail: uspm-techobuz@mybox.cz web: http://usptechobuz.cz

Příloha č. 2 – Fotodokumentace

zdroj: archiv Bellevue

zdroj: archiv ÚSP Tuchořice

zdroj: archiv ÚSP Lidmaň

zdroj: Pavla Valentová, v ÚSP MP Těchobuz

Zdroj: archiv ÚSP Tuchořice

zdroj: Pavla Valentová, ÚSP Těchobuz

zdroj: Pavla Valentová, ÚSP Těchobuz